

694

ДИТЯЧИЙ РУХ

4
1933

В-80 ЦК КП(б)У
„КОМУНІСТ”

Пролетарі всіх країн, єднайтесь!

ОРГАН ЦЕНТРАЛЬНОГО І
ХАРКІВСЬКОГО КОМІТЕТІВ
:: :: :: ЛКСМУ :: :: ::

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ

Харків, Палац Праці, II під'їзд, кв. 52.

Телеф. 22 - 51.

ДИТЯЧИЙ РУХ

З М І С Т

В И Х О Д И Т Ь Д В І Ч І Н А М І С Я Ц Ь

№ 4 (108)

Л Ю Т И Й
І В Н І С

ДЕВ'ЯТИЙ РІВ
В И Д А Н Н Я

Стор.

1. Дати 100 000 політчитців.
2. ЦДТС — На боротьбу зі шкідниками.
6. Як зробити пастки на ховрахів і мишей.
8. Як зробити шпаківні.
11. К. Попов — Про свідому дисципліну в школі.
15. Мик. Миронов — Свідома дисципліна — невід'ємна частина комуністичного виховання.
18. О. Іваненко — За поворот у дитячій літературі.
21. А. Троїцький — Створімо більшовицьку книжку.
25. Н. Крупська — Яка книжка потрібна нашим дітям.
29. Л. Бінклі — Маріупольський дводекадник.
31. Вожаті вимагають конкретного керівництва.
32. А. Лазеба — Наснага в школі.

6949 ОРГАН ЦК ЛКСМУ ТА ХАРКІВСЬКОГО
ОБКОМУ ЛКСМУ

ДАТИ 100.000 ПОЛІТЧИТЦІВ

На всеукраїнській нараді сільських піонерробітників секретар ЦК ЛКСМУ тов. АНДРЕЄВ закликав піонерів взяти на себе, поруч інших конкретних завдань, зазначених у відозві ЦК ЛКСМУ та НКО до піонерів і школярів про їхню участь у весняній сівбі — прочитати усім колгоспникам і одноосібникам відозву першого всесоюзного з'їзду колгоспників-ударників.

Виходячи з цього, ЦБ ДКО ЦК ЛКСМУ оголосило кампанію вербовки і підготовки 100.000 піонерських політчитців.

Кожен загін повинен мати 5 політчитців з числа старших хлоп'ят, надто піонер-комсомольців.

Кожен піонер-політчитач має прочитати що найменше в 5 дворах:

а) Промову тов. СТАЛІНА „Про роботу на селі“.

б) Промову тов. СТАЛІНА на з'їзді колгоспників.

в) Відозву першого всесоюзного з'їзду колгоспників.

г) Доповідь тов. ПОСТИШЕВА на Харківському облз'їзді колгоспників та відозву облз'їзду.

Чи працюють вже у вашому загоні політчитці?

Чи виділили ви їх?

Чи проінструктували ви їх?

Чи підібрали ви для них літературу?

Чи мають політчитці торбинки з літературою і червоні пов'язки з написом „ЮП — політчитач“.

Чи розповсюджують політчитці літературу до посіву?

Чи надіслав вам міський загін газети, журнали, брошури, книжки тощо для політчитців?

Відповіді на всі ці питання „так“ — справа честі кожного загону, ради загону та вожатого.

Редакція чекає відповіді від вожатих та РБ ДКО на ці запитання, щоб висвітлювати на сторінках нашого журналу перебіг цієї важливої громадсько-політичної, посиленої цікавої роботи піонерів.

* * *

Пишіть нам про практичне виконання у вашім загоні завдань, що до них закликала піонерів відозва ЦК ЛКСМУ та НКО.

Скористайте для роботи щодо весняної сівби матеріяли в нашому журналі №№ 2,3 та 4.

Читайте в № 5 матеріал про шефство піонерів над конем.

НА Боротьбу зі шкідниками

У боротьбі за збільшення врожайності боротьба зі шкідниками посідає одне з перших місць. Збитки, що їх завдають шкідники сільському господарству, — величезні. Різні шкідники щороку нищать у нас мільйони тонн хліба, городини, овочів. Не завжди ця шкода помітна на око, бо кожна окрема гусінь чи миша з'їдає небагато, але в сумі це складає жахливі цифри.

Ось кілька таких цифр.

На півдні сотні тисяч гектарів заражені ховрашками. На гектарі можна знайти 50 - 70 ховрашків. Кожен ховрах за рік, крім зеленого корму, з'їдає 4 кілограми зерна. 50 ховрахів з'їдають на гектарі 200 кгр., а це становить до 1/4 врожаю. На Україні до останніх років гризуни нищили до 500.000 тонн хліба.

Не менше шкоди завдають і шкідники — комахи. Так, за підрахунками полтавської с. г. досвідної станції, ге-сєнська й шведська мухи (дрібні шкідники хлібних рослин) знищили 1923 року близько 2,5 мільйонів тонн зерна, тобто до 27% усього врожаю.

За підрахунком Центральної статистичної управи 1928 року на терені СРСР шкідники знищили понад 300 мільйонів тонн зерна.

Широка боротьба зі шкідниками, яку організувала радянська влада, рік-у-рік зменшує збитки від шкідників. 1926 року обстеження Наркомзему виявило на Україні 6 мільйонів гектарів, заражених ховрашками. За два роки — до 1928 р. їх знищено на площі в 4 мільйони гектарів. Дуже зменшено шкоду від сарани й інших шкідників-комах.

Проте, втрати від шкідників ще й досі у нас дуже великі. Через злочинне недбайливе ставлення до обробітку землі, через куркульський саботаж труддисципліни й застосування агротехніки, останнього року подекуди поширилися бур'яни. Маючи на увазі, що бур'яни є місце масового розмноження шкідників, треба чекати цього року поширення деяких шкідників. Треба бути цілком готовими зустріти напад шкідників на наші поля, городи, сади, попередити його й нищити шкідників усіма можливими заходами, що їх знає агротехнік.

У цій боротьбі піонери й школярі повинні взяти найактивнішу участь. Боротьба зі шкідниками, що пов'язана з вивченням їхньої біології, з застосуванням агротехніки, хемії, різних знарядь, має багато цінних учбових моментів. Участь у ній закріплює, поширює й поглиблює загально - освітні й політехнічні знання дітей. Практична боротьба за соціалістичний урожай, проти шкідницького ставлення до захисту врожаю від куркульської агентури, ледарів, симулянтів має величезне виховне значіння.

Цілковита приступність для дітей різних засобів боротьби зі шкідниками дає можливість вважати цю боротьбу за одну з головніших ділянок участі піонерів і школярів у застосуванні, агротехніки, збільшенні врожайності. Піонерський похід проти шкідників повинен посідати одне з центральних місць у їхній участі в весняній кампанії. На цю боротьбу піонерів і школярів треба вчасно й добре організувати.

Боротьбу зі шкідниками зводять різноманітними методами.

Поширенню шкідників можна запобігти через правильну культуру сільськогосподарських рослин. Запровадження правильної сівозміни, добрий і вчасний обробіток ґрунту, вчасна сівба, застосування сортів, стійких щодо шкідників, боротьба з бур'янами — все це є **культурно - господарські засоби** попередити розмноження шкідників. Запровадження їх є доконечний засновок успішної боротьби зі шкідниками. Це повинні усвідомити діти, беручи участь у цих агрокультурних заходах.

До знищення шкідників різними **механічними засобами** вдаються найбільшого за масового їх поширення. Це — ловіння пастками (ховрахів, мишей), ловіння на коритця з малясом (комах), збирання руками, загортання в рівчачки тощо. У цій роботі, що не потребує великої сили й напруження і приступна дітям різного віку, піонери й школярі можуть узяти й беруть велику участь. Зокрема велику роль піонери й школярі мають відіграти у нищенні ховрахів пастками. 1931 року дитячі організації України знищили понад два мільйони ховрахів.

Щораз більшої ваги набирають останнім часом **хімічні засоби** нищити шкідників — застосування різних отруйних речовин у вигляді рідин, порошків, газів. ТСО-Авіахем відіграє величезну роль в боротьбі зі втратами в сільському господарстві. У цій боротьбі діти можуть узяти лише обмежену участь. Вживання отруйних речовин небезпечно для здоров'я дітей. Тому дітям молодшого віку заборонено брати участь у хімічній боротьбі зі шкідниками. Старші учні, за керівництвом вожатих, учителів, агрономів, можуть узяти в ній деяку участь.

Зате особливу роль можуть відіграти діти в запровадженні **біологічних засобів** боротьби зі шкідниками. Ці

засоби полягають у використанні для господарства природних ворогів шкідників. Деякі хижі комахи (жужелиця, сонечко) поїдають силу шкідників —

Х о в р а х и

попелиць, гусені. Комахи - паразити (іздці, мутахини), відкладаючи яєчка в тіло комах - шкідників, нищать величезну кількість їх, припиняючи їх масове розмноження. За кордоном цих корисних комах розмножують в інсекторіях і надсилають навіть поштою в господарства, де їх випускають у заражені сади, городи, поля. У нас ще не опанували ці засоби і тут широке поле для дослідницької й громадської роботи юних натуралістів. Ці засоби мають великі перспективи, але тепер ще не можуть правити за важливу зброю в боротьбі зі шкідниками.

Серед біологічних методів боротьби зі шкідниками величезну вагу мають комахоїдні та хижі птахи. Синиці, шпаки, дятли, горихвістки, смовзакі, мухоловки, крутиголовки, одуди, граки і навіть горобці нищать щодня навесні і влітку сотні комах, особливо в часи відгодування пташенят. У шлуночках синиць знаходили до 5—6 тисяч яєчок комах.

Хижі птахи — мишоїди (кані), боривітри, сови, сичі — поїдають силу мишей, ховрахів, хом'яків і інших шкідливих гризунів. Одна мала канія, за спостереженнями К. Н. Россінової, знищує за літній день до 50 мишей.

Вухата сова за ніч поїдає до 30 мишиць.

На цю велику користь від комахоїдних і хижих птахів у нас ще не досить зважали. Ще багато треба провести дослідницької, агітаційної й практичної роботи, щоб охорона й приналежання птахів посіли в нас належне їм місце в боротьбі зі шкідниками.

У цій особливу й величезну роль мають відіграти діти. Охорона й приналежання птахів є найприступніший і найцікавіший для дітей засіб боротьби зі шкідниками. Піонери й школярі виступають у цій застрільниками великої справи. Треба організувати охорону й приналежання корисних птахів. Треба організувати дитячу ініціативу в піднесенні питань про захист цих птахів у законодавчій порядку, чи для торгівлі на базарах, чи для забавки, тощо.

Піонервожати, комсомольські організації повинні стати на чолі широкого походу піонерів і школярів проти шкідників, спрямовуючи його найприступнішими й педагогічно - цінними шляхами.

АГРОТЕХНІЧНІ ГУРТКИ В БОРЬБІ З ШКІДНИКАМИ

Успіх боротьби дітей зі шкідниками залежить від добре організованого активу, підготовленого для цієї боротьби. Цей актив має складатися, передусім, з членів агротехнічних гуртків.

В організації боротьби зі шкідниками головне місце має посісти **гурток, що вивчає шкідників і засоби боротьби з ними**. Треба подбати, щоб такий гурток був організований у кожній школі. До програми роботи гуртка повинно входити вивчення розмірів втрат с.-г. від шкідників, господарського значіння боротьби зі шкідниками, біології важливих шкідників поля, городу, саду й засобів боротьби із ними. Гурток озброює своїх членів знаннями й практичними вміннями боротися із шкідниками. Члени цього гурт

ка мають складати керівне ядро походу всієї школи проти шкідників.

Рослинницькі гуртки, що працюють над культурами зернових, технічних, городніх і садових рослин, гуртки лісо-розведення теж мають вивчати відповідних шкідників і засоби боротися із ними. Члени цих гуртків теж мають увійти до активу походу.

Охорона й приналежання корисних птахів потребує організації **окремого гуртка**, що має вивчати птахів, їхню біологію, кращі засоби приналежувати й використовувати птахів. Члени цього гуртка мають складати керівний актив кампанії — **«дня птахів»**, яку проводять навесні.

Тільки за умов доброї організації гурткової агротехнічної роботи можна підняти на боротьбу зі шкідниками усю масу піонерів та школярів і успішно провести масові весняні заходи боротьби.

РОЗВІДКИ ШКІДНИКІВ

Щоб масовий похід проти шкідників мав господарські наслідки, треба провести попереднє обстеження ланів, з'ясувати якими шкідниками і де саме вони заражені. Тільки знаючи місце шкідників і приблизно їхню кількість, можна правильно організувати їх знищення.

Ось тому треба вчасно організувати членів агротехнічних гуртків на розвідку шкідників. Розвідку проводити так:

Якщо обстежують поле, заселене ховрами, то діти вишиковуються в ряд на відстані в кілька метрів один від одного, і проходять так поле, підраховуючи пори. Треба підраховувати число пир на гектар.

Якщо обстежують зараженість на комах, беруть проти рослини і оглядають їх. У кожній пробі повинно бути не менше 100 рослин. Проби треба брати на діагоналі поля, городу, саду, оглядаючи рослини на місці або вириваючи їх з корінням (польові культури).

Дані виміщують на картки й наносять на план чи мапу ділянок.

Маючи певний матеріал про поширення того чи того шкідника, організують для нищення його масовий похід.

НИЩЕННЯ ШКІДНИКІВ САДУ РАНО НАВЕСНІ

Ще взимку або рано навесні треба організувати масове нищення **шкідників саду**.

Якщо в колгоспнім чи радгоспнім саду є зимові гнізда білана, жуківатого чи золотої гузки, треба зібрати й знищити їх. Для цього готують відповідні знаряддя: сікачі на довгих палицях, вильчаті палиці, палиці з гвіздками, що вбиті під гострим кутом, щоб можна було зачіпяти листочок з гушню на павутинці.

Треба інструктувати учнів, як збирати, щоб не поламати гілок, не пошкодити бруньок. На нижніх гілках зимові гнізда знімають руками.

За дві-три вилазки цілої школи або піонерзагону треба цілком звільнити колгоспний сад від зимових гнізд.

Перед з гніздами треба знімати й яєчки прядки, перстенівки й недопарки, зняти всі сухі плоди, що залишилися на гілках, щоб знищити в них жуків - квіткогризів і грибки «плодової гнилі».

Відповідно до наявних шкідників вживається й інших заходів знищення їх.

Перед весною організується струпування на рідна жуків - квіткогризів, що лізуть гілками до бруньок, на-

кладають липкі ловні кільця на стовбури дерев, щоб не дати гусені й жукам лізти до листя тощо.

Треба вчасно розвішати в саду шпаківні й дуплянки для птахів, ретельно добравши для цього відповідні місця. Розвішування штучних гнізд треба провести, як масове шкільне свято — «день птахів». (Матеріал про те, як зробити шпаківні і дуплянки та як їх розвішувати, — читай в цьому номері журналу на стор. 8).

НИЩЕННЯ ХОВРАХІВ.

Щоб успішно нищити ховрахів, треба зиздалегідь виготовити багато пасток. Міські піонери повинні тут допомогти сільським. Піонери сіл, де багато ховрахів, повинні зв'язатися з міськими піонерзагонами. Останні мають виготовити потрібну кількість пасток з брухту, використовуючи шкільні майстерні.

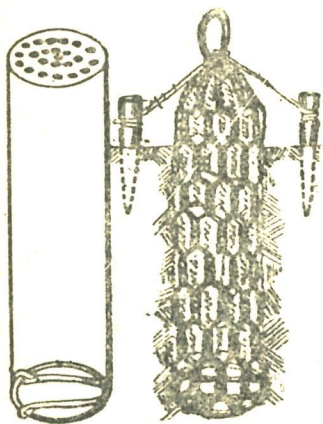
Рано навесні, коли зійде з полів сніг, після розвідки, організують масове нищення ховрахів. Напередодні бригади юних агротехніків повинні поставити тички на кожній норі, засипавши її землею. Піонери й школярі під час масового походу, маючи по кілька пасток, ідуть у ряд по полю і ставлять пастки в свіжих норах коло тичок. Після цього ховаються десь недалеко, щоб ховрахи вилізли і впіймалися в пастки. За півгодини-годину оглядають пастки.

Забитих ховрахів треба здати господарській організації для використання.

ЯК ЗРОБИТИ ПАСТКИ НА ХОВРАХІВ І МИШЕЙ

ЗАЛІЗНІ ПАСТКИ. Їх виготовляють із бляхи та брухту (з бракованих сит, старої бляхи, залізних сіток тощо) (мал. 1).

Із шматка бляхи треба вирізати прямокутник — 40 . 45 сантиметрів зав-

Мал. 1. Залізні пастки

довжки й 17 сантиметрів завширшки. Цей прямокутник треба згорнути в циліндр і зшити — нитками чи дротом. Щоб прямокутник зручніше було згорнути, скористайтесь із ружки чи виточеного дерев'яного макета — діаметром 4 сантиметри.

Згорі циліндр можна переплутати дротом або зробити дірчасту покрівочку, яка щільно повинна прикріплятися до циліндра, щоб її не відкрив ховрах. Можна її приладнати на завісах і заціпшити.

З протилежного боку циліндра треба приробити язичка, який би вільно відчинявся всередину циліндра, але не випадав з нього. Язичок повинен вільно рухатись. От пастка й готова.

Принцип роботи її такий: пастку за-сувають у нору. Ховрах вилазить із нори і, піднімаючи язичка, вилазить у циліндр. Тоді язичок падає і закриває вихід ховрахові з пастки назад.

ПАСТКА З ДЕРЕВА. Витесують грона-часту колодку завдовжки 30 с. ант., завширшки 8 с. ант. і завглубшки 4-5

сант. З одного боку колодки висвердлюють дірку діаметром 4,5 с. ант. (діа-метр пори ховраха (мал. 2).

На віддаленні 1,5-2 сантиметри від дірки, з колодки видовбують жолобок.

Уцей жолобок, закладають дощечку, що вільно рухається в жолобку взад і вперед. Край жолобка треба зробити косі, або вбити цвяшок трохи вище дощечки, щоб вона не могла випасти з жолобка.

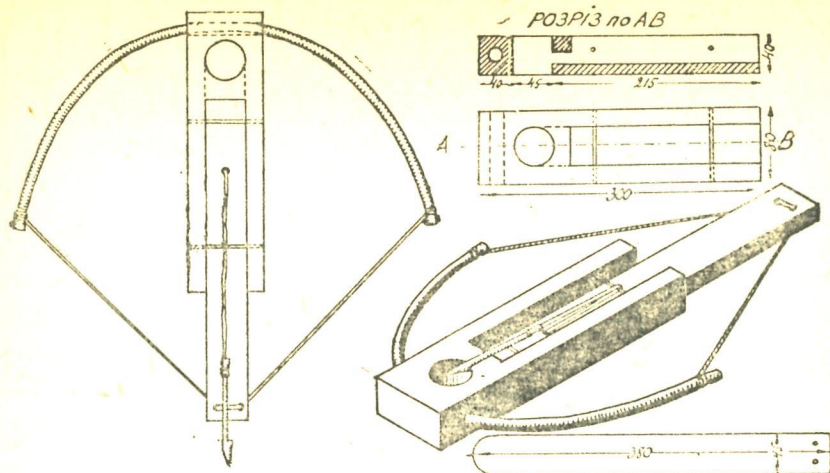
У тому місці, де дощечка буде підхо-дити до дірки, треба продовжати ко-лодку, щоб дощечка вільно проходила в дірку.

З того боку колодки, де просвердле-но велику дірку, відступивши кілька сантиметрів від неї на край колодки, роблять невелику дірку, через яку тре-ба пронизати лучок. Лучок з протилеж-ного боку колодки згинають і зв'язу-ють мотузком. До мотузка лучка прив'я-зують край дощечки, що рухається в жолобку так, щоб лучок туго держав її там. До другого кінця дощечки при-ладнують на мотузці гачок. Мотузку з гачком пронизують через цвяк, що вбитий упоперек жолобка, недалеко від краю колодки — біля мотузка лучка. Якщо мотузку з гачком натягти, то до-щечка висовується потроху з жолобка, звільняє велику дірку і лучок сильно натягається. Гачок краєм своїм зачіпля-ється за дірку для виходу ховраха. Поставте отаку пастку діркою над но-рою. Ховрах вилазить і, діставшись до язичка, зриває його, лучок опускаєть-ся і дощечка, рухаючись у дірку, при-тискує ховраха.

З дерева, за наявності невеликої кількості сталевго дроту, можна ще зробити таку пастку:

Витесати гранчасту дерев'яну колод-ку завдовжки с. ант. 25, завширшки с. ант. 8 і завтовшки с. ант. 5-6. З одного боку колодки треба просвердлити дірку 4,5 с. ант. в діаметрі (мал. 3). Зробив-ши дірку, колодку треба повернути на 45 градусів і зробити шпаклю роз-різ дірки з таким розрахунком, щоб у цей проріз можна було вставити дро-тяне кільце або бляшку з вирізаною в ній діркою діаметром до 5 с. ант. Кіль-це з бляхи чи дроту треба з'єднати з пружиною, зробленою з крицевого дро-

Мал. 2. Дерев'яні пастки

ту. На кінці пружини прикріплюють мотузок з дерев'яним гачком.

Коли пружину натягти, то в проріз колодки проходить кільце так, що дірка залишається вільна для проходу ховраха. Гачок від мотузка, що натягає пружину, ставиться зарубкою на край дірки.

Отже, коли пастку поставити над діркою, ховрах, лізучи з нори, зрушує гачок, пружина витягає з прорізу кільце, що обіймає ховраха й притискає його до краю дірки.

***

ЦДТС ставить завдання перед юними конструкторами — виготовити подані пастки, а також винайти й побудувати

пастки нової конструкції. Основні вимоги до пастки такі:

1. Виготовляти пастку з брухту й не-дефіцитного матеріалу.

2. Конструкція повинна бути проста, щоб пастку міг легко зробити кожний піонер.

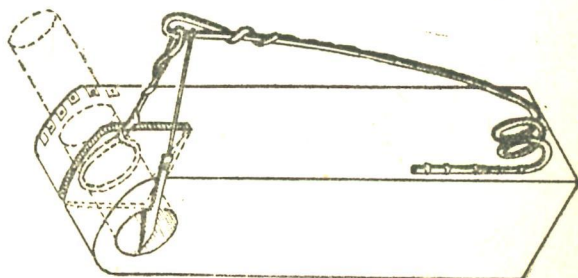
3. Пастка повинна добре ловити хов-рахів.

Пастки нових конструкцій разом з рисунками треба надіслати до бюро юних винахідників на райЦДТС або до ЦДТС.

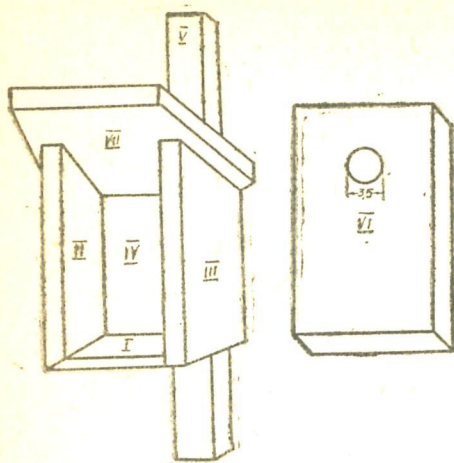
Про число зроблених пасток, вилов-лених гризунів та їх використання тре-ба повідомити Центральну дитячу тех-нічну і с.-г. станцію — ЦДТС — (Хар-ків, вул. Свердлова, 7).

Мал. 3.

Дерев'яна пастка

ЯК ЗРОБИТИ ШПАКІВНІ

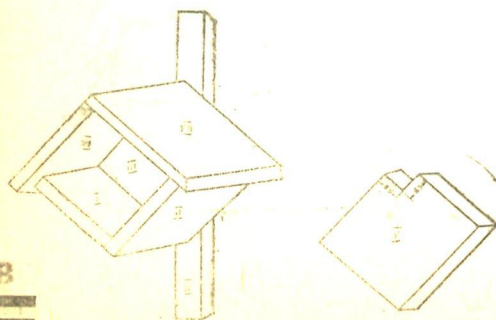
Шпаківні треба робити так, щоб вони якнайбільше були схожі з природними гніздами птахів, що оселяються у дуплах дерев. Шпаківні повинні добре боронити пташенят від негоди, вітру, дощу, зовнішнього шуму й ворогів. Тільки в таких шпаківнях охоче оселяються корисні нам птахи.

Шпаківні мають бути прості, без зайвих прикрас і зовнішнім виглядом не відрізнятися від дерева, на якому вони висять. Різні прикраси, ганочки, різьба, яскраве офарблення — непридатне для принаadgeвання птахів.

Шпаківні треба робити з невіструганих дошок завтовшки не менше 1 см., краще 2 см. Фаніра для цього зовсім непридатна, бо вона не захищає від зовнішнього шуму, не міцна і швидко пропадає від вологости. Для шпаківень також можна брати горбилі

Розміри частин шпаківень для дошок 1, 1,5 і 2 см завтовшки

Тип шпаківні	№ дошки	Розмір дошки в см за її товщиною в 1 см	Розмір дошки в см за її товщиною в 1,5 см	Розмір дошки в см за її товщиною в 2 см
тип. А	I	11×11	11×11	11×11
	II	11×26(a)	11×26,5(a)	11×27(a)
	III	11×24,5(б)	11×24,5(б)	11×25(б)
	IV	13×24	14×24,5	15×25
	V	5×55	5×5	5×55
	VI	13×26	14×26,5	15×27
	VII	15×17	16×18	17×19
тип. Б	I	11×11	11×11	11×11
	II	11×12	11×12,5	11×13
	III	12×12	12,5×12,5	13×13
	IV	5×45	5×45	5×45
	V	12×12	12,5×12,5	13×13
	VI	15×14	16×15	17×15,5
	VII	15×15	16×16,5	17×17,5

(обаболі) з незнятою корою.

Дошки треба добре припасувати одна до одної, щоб не було щілин. Точно розмітити за розмірами, вказаними для кожного виду шпаківні й ретельно за розміткою розпилити.

Роблячи розмітку, вражайте на товщину дошки, щоб їхні краї сходилися рівно. Подаємо тут розміри дошок для окремих частин типових шпаківень (див. таблицю). Тут вказано розміри для дошок в 1, 1½ і 2 см.

Льоток треба робити як просту дірку. Навколо льотка не прибивайте кілочка чи ганочка, бо це допомагає ко-

там і іншими хвижакам видирати з гнізда пташенят, а для птахів такі кілочки і ганочки непотрібні.

Планку, що нею шпаківню прикріплюють до дерева, треба робити з міцного матеріалу, як дуб, клен тощо, щоб гніздо не зірвалося з дерева. Планку прибивають спочатку до стінки цвяхами, а потім уже збивають інші стінки шпаківні. Цвяхи у планку треба прибивати з середини і кінці їх зовні ретельно загинати.

Складати шпаківню з виготовлених частин так (див. рисунки А і Б):

Зверху прибити покрішку.

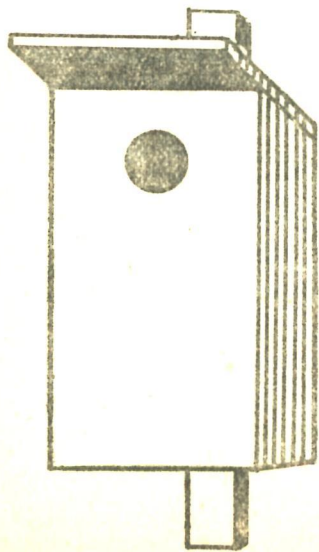
Дошки міцно закріпити цвяхами.

Всі щілинки в шпаківнях треба замазати замазкою. Готові шпаківні можна офарбити сірою фарбою, найкраще розведеною у воді оріховою морилкою, під колір кори дерев.

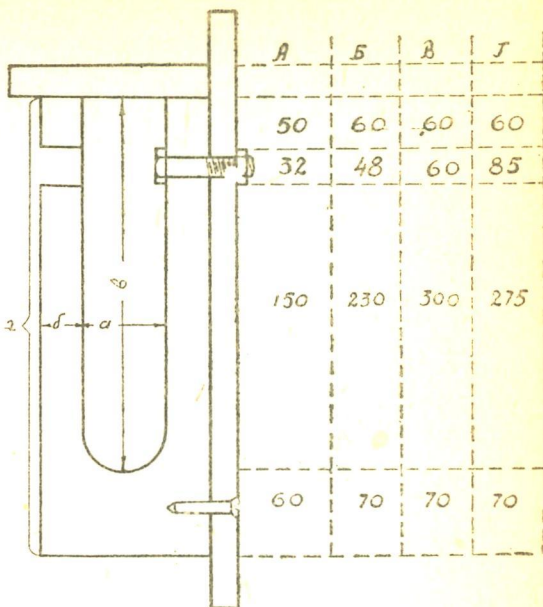
На дно насипати сухої тирси на 2 см.

ЯК ЗРОБИТИ ДУПЛЯНКУ

Штучні гнізда - дуплянки найсхожіші з природними гніздами в дуплах дерев. Щоб зробити дуплянку, подібну до гнізда дятла, треба на токарському верстаті виточити у кругляка порожнину грушвидної форми. Проте це зробити досить важко, і тому краще виготовляти дуплянки з циліндричною порожнивою, виточуючи їх на токарських верстатах.

Для шпаківні. Розмір—32 x 10 x 10 см.,
льоток 5 см.

Схематичний розріз такої спрощеної дуплянки показано на схемі, де подано розміри її частин для різних птахів.

ЯК ЗРОБИТИ ШПАКІВНЮ

Схема (мал. 2)

Розмір А — для синиць, горихвістек, мухоловок, підкоришника.

Розмір Б — для шпака, великого рябого дятла, крутиголовки, мовлика.

Розмір В — для одуда, зеленого дятла.

Розмір Г — для борівітра, галки, сичів, ракші, одуда і совки-сплюхи.

Простіше можна зробити дуплянку так. Розколоти кругляк на дві половини, в кожній продовбати долотом належної широчини і довжини жолоб. В одній із половинок продовбати чи просвердлити льоток. На боках половини продовбати пази, щоб не було щілин, коли половинки будуть збиті. Потім міцно збити половини цвяхами.

Ще простіше можна зробити дуплянку із стовбурів дерев, що мають гнилий стрижень (тополі, осики, липи, берести). Стовбури брати до 20 см. у діаметрі, щоб стінки дуплянки були не менші, як 3-5 см. завтовшки. Такі стовбури розпилюють на відрізки належної довжини. Гнилий стрижень видобують, просвердлюють льоток, знизу прибивають дно, з боку планку, зверху покрішку.

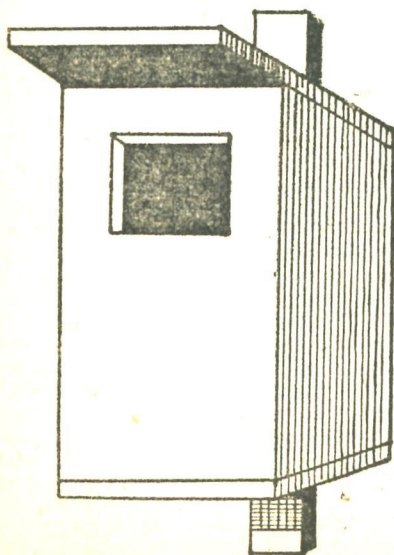
Кришку в дуплянок треба добре припасувати, щоб не було щілин. Щоб можна було восени після відліту пта-

Дуплянка для всіх

хів очищати дуплянки від сміття, кришку краще не прибивати цвяхами, а прикріпити на завісках і закрити на гачок.

Для білих плісок робити горизон-

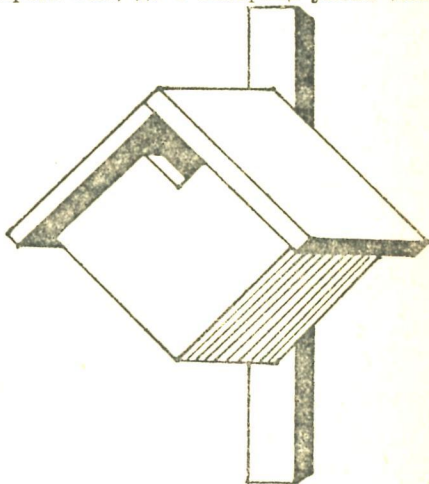
Для горихвітки, ракш, одудів, сичів
Розмір 22 x 22 x 42 см. Льоток 9 см.

тальні дуплянки. З одного кінця дуплянки видовбується на половину круга місце для дошки шириною в 1, 1½, 2 см. На це місце щільно прибивають дошку, що наполовину загороджує хід у дуплянку.

Всі щілини в дуплянках замазують замазкою і на дно насипають сухої тирси.

ЯК ПРАВИЛЬНО РОЗВІСИТИ ШТУЧНІ ГНІЗДА.

Розвішувати шпаківні й дуплянки треба якнайближче до тих рослин, що на них нападають шкідники. До того ж місця для розвішування треба вибирати такі, де є найкращі умови для

Для горихвісток і мухоловок
Розмір: 12x12x12 см. Льоток 3,5x3,5 см.

гніздування — тихі, густі зарості тощо. Найкраще розвішувати штучні гнізда в колючинім, радгоспнім чи кооперативнім саді, в лісі, біля поля, в громадським парку.

Вхід до гнізда має бути в напрямі постійних вітрів. Треба, щоб у гнізді було затишно. У садках чи в лісі, де великого вітру не буває, можна вішати льотком на південь чи південний схід.

Гніздо треба добре укріпити. У гніздах, що хитаються, птахи не оселяються.

Шпаківні й дуплянки треба вішати прямовисно, навіть з похилом наперед, щоб у гніздо не капає дощ.

Гнізда вішати на височині, на якій птахи даного виду звикли оселяватись. Для шпаків найкраща височина — 8 метрів; для великої синиці — 2 метри, для горихвістки — 4 метри, для серпокрильців — 5 метрів.

ПРО свідому дисципліну в школі

I.

Свідомо дисципліна учня — це могутній виховний фактор нашої школи.

Порядок у школі, в піонерзагоні є засновок виховати в дитині дисциплінованість в усій своїй роботі, виховати зовсім нове ставлення до суспільних обов'язків, є, нарешті, процес, коли дитина усвідомлює себе корисним членом соціалістичного суспільства й усі свої індивідуальні здібності має змогу віддати на користь своєї пролетарської класи.

Дисциплінованість виховується у дитині і, водночас, виховує дитину. Цього не хотять зрозуміти багато педагогів і піонервожатих, коли будують свою роботу лише на адміністративнім зазв'язі жорсткої дисципліни в школі.

Дисципліна має бути свідомою, а коли так, то її не можна будувати без участі самих дітей і їхньої найактивнішої участі. Нічого не варта буде та робота, а її часто можна спостерігати на практиці, коли всі правила, положення, покарання визначають дорослі. Діти зараз у багатьох випадках здатні самі впливати на своїх товаришів, самі можуть розглядати свої вчинки, самі можуть установити лад. Треба лише використати в роботі ці можливості — ширше забезпечити дітям активну участь в утворенні дисципліни, мобілізувати їх самих на виховання дисциплінованості.

Це, звісно, не відкидає участі дорослих в утворенні свідомої дисципліни, а навпаки збільшує їхню роль, збільшує їхню відповідальність у ставленні до дитини, до її зимог, запитів, до припини, що породжують недисциплінованість. А це вимагає від дорослих чутливого ставлення до кожного факту порушення порядку й розгляду цього факту не лише з погляду дорослого, а й з погляду дитини, всього дитячого колективу.

Установляти дисципліну, й до того свідому дисципліну, в школі та загоні, вдома треба спільним зусиллям дорослих і дітей.

Питання дисциплінованості треба розглядати в усій їхній виховній цільнос-

ті. Вся школа має боротись за встановлення дисципліни.

Дисципліна — це класова справа. Коли стара школа встановлювала зубріння й муштру, вона прагнула того, щоб дитина розвивалася в рамках, установлених програмами і планами школи, яка була класовою школою буржуазії. Коли стара школа виховувала в дітей культурне поводження, то ця культура була класова буржуазна. Одним верствам тут дозволялося, а іншим не дозволялося робити ті чи ті вчинки, бо перші були діти капіталістів (напівної класи), а другі — діти робітників (пригнобленої класи).

У нас школа теж класова — пролетарської класи. Радянська школа виховує в дітях нашу пролетарську мораль, нашу пролетарську моральність.

«Наша мораль виходить із інтересів класової боротьби пролетаріату», «для нас мораль підкорена інтересам класової боротьби пролетаріату» (Ленін).

Отже, виховуючи свідому дисципліну, високе свідоме соціалістичне ставлення до навчання, праці й громадсько - практичної роботи, ми тим самим виховуємо нашу мораль.

Недисциплінованість, не порядок у роботі часто дає можливість класовому ворогові протягти до середовища дитячих мас класово-ворожу ідеологію.

Боротьба за свідому дисципліну в нашій школі — це боротьба за виховання нової людини, що виходить із інтересів нашої пролетарської класи, відповідає інтересам класової боротьби пролетаріату.

II.

Безперечно, рік-у-рік наша школа зростає, перебудовується, вже цілком підійшла до ліквідації основної своєї хибі; підвищуючи якість знань, школа підвищує разом з цим і свідому дисципліну.

Зараз, поряд з дальньою боротьбою за якість навчання, постало питання про свідому дисципліну, бо наявність фактів порушення її негативно впливає на якість навчання й роботу всієї школи.

Розгортання роботи навколо рішення ЦК про програми й розпорядок у школі піднесло боротьбу за свідому дисципліну на принципову височину. Детальне обізнання з цим питанням показало, що дисципліна в школі першої половини цього року стоїть на надзвичайно низькому рівні і шляхи боротьби за неї дуже далекі від потрібних у цілім ряді шкіл.

У практиці роботи маємо такі «методи» боротьби за дисципліну:

Виставляють за двері — хлопчик подинився на дівчину (30 ФЗС, 3 гр. Київ).

Ставляють дітей за парти та в куток — за різні провини (Луганське, Олевська 4-річка).

У 32 ФЗС Києва є книга штрафів. Штрафують за все: «бринькав на підніжжі», «погано поведився на лекції», «сидів на вікні», «сидів на батареї опалення», за різні матеріальні збитки дітей штрафують на 5, 8, 10, 15, 45, 150 крб. За перше півріччя в школі з цих штрафів збиралося прибутку — 282 крб. Книжки штрафів є в інших школах.

На Білоцерківщині за матеріальні збитки школа притягала батьків учня до безкоштовного відроблення трудових у колгоспі.

У ФЗС заводу «Більшовик» (Київ) для порядку в школі запровадили воєнну дисципліну. На велику перепру діти не виходять із класу без команди «встань», «в лави шикуйся», «кроком руш» і таким же порядком із ідальні. Завідувач школи каже, що в дітей до цього виробився вже рефлекс. (!?)

Ці факти свідчать, що, шукаючи шляхів боротьби за свідому дисципліну, в деяких школах повертаються до старих методів впливу на дитину, до залякування (бо штраф, який платять батьки за дитину, їй даремно не проходить), до встановлення муштри. У матеріалах обстеження є багато випадків фізичного впливу педагога на учнів (смикання за чуб, руку, за комір, ставлення на коліна), відсилення дітей додому з першої лекції або на кілька днів.

Коли ж запроваджуються нові методи впливу на дітей, то й тут маємо багато непедагогічних засобів. Приміром, у 56 ФЗС (Київ) дезорганізаторів водять по класах і ганьблять. У ряді шкіл запроваджують чорні дошки, що звичайно не поліпшує дисципліни, а погіршує, ускладнює боротьбу за неї.

Часто невміння вчителя реагувати на ті чи ті вчинки, невміння розрізняти різних порушників дисципліни від окремих випадків, невміння організу-

вати лекцію призводить до негативних моментів, до збільшення порушень.

90 ФЗС, Київ. Лекція фізики, перша година навчання. Запізнилося 8 учнів, які входять до класу, заважають, учитель обмежується зауваженнями; «аї, як запізнилися, не можна так».

У цій же такій школі в коридорі б'ються два учні, качаючись на підлозі. Вчитель переступає їх і йде далі, бо поспішає до другої школи на лекцію. У 5 групі вчителька запитує учня: — чому в тебе підбите око? Він відповідає: — це не ваша справа, викладайте свою лекцію. Вчителька на цю відповідь ніяк не реагує і на цій справі закінчується.

Частина вчителів, у тім числі й піонервожаті, своїм неуважним ставленням, своєю недисциплінованістю не поліпшують, а погіршують дисципліну в школі.

Партія дозволила вживати адміністративних заходів для підвищення дисципліни в школі, партія бореться за підвищення авторитету вчителя, за уважне ставлення до нього. Але поряд з цим треба поставити до вчителя підвищені вимоги — дисциплінованість, добра підготованість до лекцій, неприпустимість прогулів, частих змін керівників груп (груповодів). Висока трудова дисципліна серед учителів, невпинна робота над підвищенням педагогічної кваліфікації дасть можливість підвищити й дисципліну серед учнів.

III.

Виключення зі школи порушників свідомої дисципліни — це найжорстокіший захід, якого треба вживати до дітей, що не подають ніякої надії виправитись, провадять дезорганізаторські дії, не вважаючи на всі виховні заходи. Так повинно бути з виключенням.

Але в практиці роботи ми маємо цілий ряд порушень цього, і виключення стає не за крайню міру, а як постійна загроза для учня.

Про дезорганізатора. У нас слово дезорганізатор засіло так міцно, що кожен невеличкий вчинок дитини, часто властивий багатьом дітям, уже тягне за собою налічку дезорганізатора. Це звичайно негативно відбивається і на самій дитині, і на ставленні до неї колективу.

Коли ближче придивитись до дезорганізатора, то виходить, що шляхи його виправити є, і часто немає потреби виключати його зі школи.

От кілька «дезорганізаторів», що їх виключили зі школи.

«Кузовкін, учень 7 групи, батько його — робітник - залізничник. Кузовкін

добре вчитися з усіх дисциплін за вивченням суспільствознавства, добрий організатор дітей. Цікавиться життям безпритульних, яких зустрічає на залізниці, захоплюється їхнім життям, шукає романтики. Не зріден із керівництвом завідувача та вожатого».

«Сумцов (син робітника заводу «Артём»), 4 група. Піонер. Хороший організатор. Зробив з мотузки петлю й ловить учнів за голову (ласо), має цілу систему голоч підколювати учнів».

«Хомицький (син робітника), 71 ФЗС. 5 група. Піонер. Голова загону. Хороший організатор. Вважається за дезорганізатора, бо грубий у поводженні й дражнить учителя».

Ця група так званих дезорганізаторів, з якими можна налагодити роботу й зробити з них хороших учнів. Друга група — дезорганізаторствують головню в наслідок оточення, в яким перебувають діти перекупок, спекулянтів, службовців, на них впливає вулиця, бо вони бездоглядні вдома, читають шкідливі книжки — «Граф Монтекрісто», Нат-Пінкертон». Ці хлоп'ята б'ються, шалють, цигарки, справді заважають роботі школи. Таких треба змилувати.

Організувати дітей на боротьбу за дисципліну, установити догляд за кожною дитиною, знати, з яких причин вона порушує дисципліну, вміти усунути причини недисциплінованості — от завдання вчителя й піонервожатого.

Особливо погано ми **організуємо вільний час дитини**.

Чому дитина бешкетує на шеперві, чому часто втомлена приходить на лекції і неспокійно слухає їх, чому не може культурно поводити себе на вулиці, вдома? Це все тому, що ми ще не зважили на вікові особливості дитини, не навчилися організувати її вільний час.

Перерва в школі — це відпочинок учнів. А в багатьох школах на перерві садовлять дітей і читають їм знову лекцію, доповідь або провадять розмови, садовлять їх за шахи, дамки, а потім ще й скаржаться, що діти не всидять, погано поводити себе на лекціях.

Дитина після лекції хоче розважитися, погратися, поговорити, от відповідно до нього й треба організувати перерву. Ми часто всю недисциплінованість дітей ставимо їм у провину, а скільки випадків недисциплінованості з нашої вини, через неправильний підхід до дітей, погану обізнаність із дитячою психологією, незмінення організувати роботу з дітьми. Аджеж дитина скрізь є дитина, а в одній школі вона чомусь стає «дезорга-

нізатором», а в другій — така сама дитина — крадій ударник навчання.

Виправляючи недисциплінованість, наперед треба розпочинати з дорослого. Він, своїм прикладом, своєю організованістю, чіткістю, працюючи з дітьми, може налагодити дисциплінований колектив. Боротьба за дисципліну в школі включає й боротьбу за це вчителя, піонервожатого і всіх дорослих, що працюють з дітьми.

IV.

Боротьба за свідому дисципліну — це ділянка, окрема ланка боротьби за весь фронт комуністичного виховання. Клясова боротьба що точиться в країні, не обминає й дітей. Клясовий ворог всіма засобами намагається виплунати на них: «ворог зрозумів змінену обстановку, зрозумів сили й міць нового устрою на селі. І, зрозумівши це, перешикувався, змінив свою тактику — перейшов од прямої атаки проти козлогів до роботи тихою сапою» (Сталін, промова на січневому пленумі ЦК та ЦКК ВКП(б)).

Ворог шкідить не тільки в тосподарських питаннях, а й у вихованні молодого покоління. Серед частини педагогів ще залишилися рештки клясово-ворожих елементів, від машкару педагога заховалися петлюрівці, білогвардійці, офіцери, моти та їхні сини й дочка. Вони, всіма засобами приховуючись, показуючи свою, на словах, відданість рад-владі, — на ділі руйнують школу, отруюють дітей клясово-ворожою ідеологією, використовуючи для цього найслабкіші місця нашої роботи.

Потрібна висока клясова чуйність, щоб вчасно викрити ворога, дати йому належну відсіч. Потрібна невсипуща пильність кожного комуніста, комсомольця й нашого радянського чесного педагога, щоб кожної хвилини виявити цього ворога, дати йому відсіч, усунути його. Клясово-ворожі настрої до дитячого середовища просякають не тільки через шкідливу, розкладницьку роботу клясового ворога, що окопався в школі, а й із зовні, як відбиток клясової боротьби, що точиться в країні.

Щоб протистояти цим впливам на дітей і запобігти просякненню до нашої школи клясово-ворожих ідеологій, обивательщини, дрібнобуржуазних тенденцій, потрібна глибока виховна робота в школі й поза нею, потрібна пильна увага комсомолу і вчасне реагування на кожен, навіть дрібний, випадок, на кожен прояв у школі ворожої ідеології.

Тут не можна недоцінювати ролі піонерорганізації, яка повинна мобілізувати

самих дітей на боротьбу з проявами класово-ворожої ідеології, але для цього їй потрібна серйозна допомога від комсомолу, від дорослих.

Дисципліна — це ділянка класового фронту. Перекурчення в запровадженні дисципліни, скочування до старої школи, до старих методів впливу завжди використує ворог; так само й недоцінка дисциплінованості, розхлябаність — на руку класовому ворогові. Тут не може бути ніяких хитань, ми повинні запроваджувати дисципліну, повинні використовувати адміністративні заходи, але тільки за умови виховання свідомості в дітей, виховання класового усвідомлення суті дисципліни на кожному кроці вашої роботи з дітьми — в школі, в піонерзагоні, поза школою.

Після рішень ЦК ВКП(б) про школу багато товаришів не зрозуміли всієї суті повороту до нових завдань школи, вдарилися в один бік — лише в якість навчання й занедбали громадсько-політичну роботу.

Чи можна забувати про громадсько-політичну роботу? Чи справді вона не потрібна дітям, як дехто гадає? Ні, справа далеко складніша. Занедбали громадсько-політичну роботу не тому, що вона не потрібна, а тому, що люди не знали, як її пов'язати з основним завданням, з боротьбою за ліквідацію корінної хибі школи. Люди пішли лінійкою найменшого опору й відкинули громадсько-політичну роботу замість того, щоб зорганізувати її, підпорядкувати виховним завданням школи. Це можна спостерігати і в ряді організацій занедбали громадсько-практичну діяльність піонерів і дітей на фронті соціалістичного будівництва. Обмежували роботу хлоп'ят лише школою, а це значить, що товариші не зрозуміли рішень III пленуму ЦК ВЛКСМ про те, що хоч школа, боротьба, за якість навчання й стають центральними завданнями, але треба приділяти увагу й ідейно-політичному рівню дітей, їхній участі в соціалістичнім будівництві.

Чи виходило з рішення ЦК ВКП(б) — закинути громадсько-політичну роботу? Звичайно ні! Ми не можемо відірвати дітей від тих процесів, які відбуваються в нашій країні, від класової боротьби, яка точиться на кожній ділянці, від процесу перебудови економіки країни й свідомості людей.

Нема чого боятись, що діти братимуть участь у виконанні промфінплану на

фабриці, заводі, що діти братимуть участь у збільшенні врожайності та зміцненні колгоспів, у посівкампанії. Справа лише в тім, як саме буде організовано цю участь, на яких саме ділянках дітей поставлять, як їхні знання, силу, уміння використовуватимуть — чи механічно, чи з відповідними виховними наслідками, щоб діти гартувались у класовій боротьбі, підвищували свій ідейно-політичний рівень.

Треба вміти найти дітям таку громадську діяльність в школі та піонерзагоні, що відповідала б їхньому вікові, знанням та вмінням, не відривала б їх від центрального завдання, давала б їм можливість поширювати кругозір, тобто мала певний виховний ефект.

Поєднання теорії з практикою не тільки в школі, а й на заводі не може обійтись участі дітей. Їхньої допомоги заводові чи фабриці. Діти повинні самі вивчати техніку й допомагати робітникам опанувати її, допомагати культурно-масовій роботі, знати й уміти з'ясувати своїм батькам хороші виробництва, заохоти підвищити продуктивність праці, поліпшити якість продукції.

Ми маємо багато прикладів, коли діти викривали куркулів і підкуркульників, що ховали хліб від держави, хоч куркулі й розправлялися за це збивством піонерів (Морозов, Мяготін). Діти стають з усією рішучістю на охорону державної та громадської власності. Хіба ця участь дітей не підвищує їхню свідомість, їхній класовий загарт? Підвищує! Цю роботу треба лише вміти організувати.

Знищення бур'янів і шкідників на наших ланах, охорона корисних птахів, вивчення агротехніки, дослідництво й досвідництво в галузі сільського господарства — хіба ці ділянки шкодять основному завданню — збагачувати знання? Ні! Треба їх тільки організувати так, щоб вони були відповідними опануванню знань.

Боротьба з шкідниками, грабіжниками, ледарями в колгоспі — хіба це може обійти дітей?

Треба, щоб усе це не обминало дітей, щоб уся ця робота будувалася за їхньої активної участі, за їхньої ініціативи, щоб вони завжди знаходили підтримку й увагу.

Це не тільки потрібно, — це конче потрібно, бо участь дітей у процесі соціалістичного будівництва, їхня громадсько-політична робота зміцнює їхню свідомість, дисциплінує їх, а відтак — поліпшує загальний стан дисципліни.

СВІДОМА ДИСЦИПЛІНА — НЕВІД'ЄМНА ЧАСТИНА КОМУНІСТИЧНОГО ВИХОВАННЯ

(ЗА МАТЕРІЯЛАМИ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТИ)

У боротьбі за виконання рішень ЦК ВКП(б) про школу Харківська область має чималі успіхи. Досить сказати, що поточного навчального року плян охоплення дітей семірічкою виконано з перевищенням на 24.000 учнів (4%). Уперше, цього року організовано 480 нулевих груп з 18.900 учнів і 49 восьмих груп. Загальним навчанням охоплено всіх дітей віку молодшого концентру, а п'ятими групами — в основному всіх, що закінчили молодший концентр. Отже, Харківська область напередодні здійснення загального навчання в обов'язки семірічки.

Але, як і раніш, відстає якість навчання, зрушення тут далеко недостатні: успішність за перше півріччя становить пересічно 87%, відвідування — близько 90% і має тенденцію до зниження. Недозволено погано із забезпеченням підручниками і зошитами: вимоги від шкіл задоволено лише на 45-50%. Усе це свідчить, що «корінної хвиби школи» ще далеко не вижито і боротьби з нею не розгорнено так, як вимагає від нас партія.

Надто ж погано з дисципліною. Та це, мабуть, не виняток із інших областей. Нема сумніву, що постанова ЦК ВКП(б) від 25-VIII—32 р. дала значне зрушення в боротьбі за дисципліну в школі, створила злам у ставленні до цього від педперсоналу і працівників Наросвіт. Проте, конкретні наслідки зміцнення свідомої дисципліни в більшості шкіл ще зовсім недостатні. Останнього часу подекуди помічено навіть послаблення дисципліни. Ряд фактів свідчить, що багато учителів ще не усвідомили політичного значення цього питання, не усвідомили, що

без свідомої дисципліни не може бути ні комуністичного виховання, ні якості навчання. Є випадки зовнішнього формального підходу педагогів до дисципліни, дехто все ще не може (або не хоче) зрозуміти, що нам треба виховати не сліпих виконавців наказу начальника (чого хотіла досягти стара школа своєю чисто зовнішньою дисципліною), а свідомих і активних членів колективу, майбутніх будівників безкласового соціалістичного суспільства. Хоч і рідко, але все ще є випадки застосування неприпустимих у радянській школі засобів впливу: вчителів лайка, брутальний покрик і інш. У Петрівському районі виявлено випадок, що вчитель, примушував учнів стояти з піднесеними догори руками. Зрозуміло, що такі «заходи» створюють лише ворожнечу між учителем та учнями і тим далі розхитують дисципліну. А слабкість дисципліни часто сприяє просіякненню класово-ворожих впливів до школи, недисциплінованість подекуди переростає на хуліганство.

У Харкові виявлено кілька випадків брутальної лайки від учнів на адресу педагогів; у 18 ФЗС учень кинув на вчителя каменем; в 39 школі учень ударив керівника -методиста; у 20 — вчителів діти розбили пенсне; в 39 школі були антисемітські вигуки на адресу учителів. У декількох школах (16,5, 21) — випадки навмисного псування меблі й електрики. У залізничній школі Куп'янського був навіть випадок, що учень — куркульський синюк зіпсував портрети вождів.

Не скрізь і не завжди на ці випадки належно реагували вчителі. Була й розгубленість, замовчування (Ку-

п'яньке), і пряме змазування політичного змісту таких фактів. Питань боротьби проти куркульських впливів у школі багато підколективів навіть не ставили. А, безперечно, ці питання мають найгостріше політичне значіння, особливо на селі. Поставити їх у кожній школі зобов'язала нас ще постановою ЦК ВКП(б) від 5-IX—31 р., що запропонувала «підсилити боротьбу проти всяких спроб прищепити дітям радянської школи елементи антипролетарської ідеології». Там же, де ці питання ставили — їм не давали політичної оцінки, а кваліфікували «вузько педагогічно», як «первову перезбудженість», «розумову відсталість», «непедагогічні вчинки» (щодо вчителів).

Висновок: більшовицька самокритика ще не посіла належного місця в багатьох підколективах. Це одна з причин їхньої недостатньої боротьби за свідому дисципліну й за якість навчання.

Друга причина та, що в зміцненні шкільного режиму зроблено далеко не все. Чимало тут винні й самі вчителі. Спізнання, прогули серед них далеко ще не вижито. У харківській ФЗС вчителі систематично спізнювались на лекції по 10-15 хвилин, а іноді й на пів години, а в класі — галас, безладдя. Діти до цього вже й звикли.

— Де ваша вчителька?

— Снідає (це за 15 хвилин після дзвоника).

А на селі, в деяких школах (наприклад, у Бурлуцькій районі) нема навіть точно встановленого регламенту роботи, навчання починають тоді, коли діти зійдуться. Учні, що прийшли раніш, бенкетують, галасують, бо нічим не зайняті.

Правил унутрішнього розпорядку або зовсім нема (26 ФЗС, 6 ФЗС — Харків), або їх ніде не вивісили — зберігаються в завпедівській столі, підшиті «до справи» (Харків—32 школа). На селі, в Олексіївській ШКМ

пощастило знайти правила внутрішнього розпорядку, але написані на великому аркуші дрібними літерами і вивішені так високо, що прочитати неможливо.

— Що це за аркуш висить?

Діти відповідали: — Стінгазета.

У багатьох школах недоцінюють діячого самоврядування, як могутнього виховного засобу. Часто в завпедівським звіті знаходили пункт: «дитсамоврядування перебудовано за новою схемою Наркомосу»; на стіні в учительській висить та сама схема, розмальована різнокольоровими кільцями. А спробуєш серед учнів знайти голову чи членів учкому та секторів, з'ясувати, що вони роблять, — то не знайдеш, не дошукатися — хто ж живі, фактичні функціонери цих органів. Зрозуміло, таке розходження між словом і ділом лише дискредитує серед учнів саму ідею самоврядування. Замість почуття відповідальності перед колективом прищеплює обивательське, пеклійське ставлення до нього.

Подкуди серед педагогів маємо навіть нехтування самоврядуванням, мовляв, тепер усе це непотрібно, у нас є «міцніші» засоби. Такі горе-педагоги пробують підмінити виховну роботу голим адмініструванням, репресіями. Відомо, що одна школа складала цілі проскрипційні списки на учнів, що підлягають виключенню. Це найнебезпечніший ухил. Друге шкідливе збочення це — бязкість застосувати до неоправаних хуліганів тощо постанову ЦК ВКП(б) про виключення на термін від 1 до 3 років. Товариші не розуміють, що беззастатість шеподібних вчинків по - розкладницькому впливає на масу учнів.

Чимало шкодить правильно застосувати репресії якийсь суб'єктивно педагогічний підхід до них: виключення здебільша вирішається лише на підставі міркувань про особисті якості порушника. Не вважають на громадський резонанс його вчинку, не врахо-

вують того політичного виховного ефекту, що зробить на всю масу учнів виключення чи навики залишення в школі.

Є спроби встановити шкалу кар — своєрідне «уложеніє о наказаціях». Це цілком неправильний, схематичний, бюрократичний підхід до справи. Радянський педагог — керівник виховання дітей не може ставати в позу Феміди з зав'язаними очима і байдуже роздавати карі. Іноді однаковий зчинок вимагатиме різного реагування залежно від того, чи є він випадковий, одиничний, чи типовий для цілої групи учнів. Нарешті, репресія (виключення) має виховне значіння лише тоді, коли навколо неї розгорнено масову роботу. А це покищо є далеко не скрізь.

Які ж висновки? Що треба зробити і що ми робимо в Харківській області, щоб зміцнити свідому дисципліну в школі?

Крім запровадження чіткого внутрішнього розпорядку, поживлення дитсамоврядування, підтягання окремих педагогів на основі більшовицької самокритики — треба найпильнішу увагу приділити роботі комсомолу й юних піонерів у школі. Їхню провідну роль в боротьбі за свідому дисципліну треба нарешті реалізувати в кожному учнівському колективі. Допомога від учителів піонерській організації — це одне з найважливіших питань виховної роботи школи.

Організація дитячого дозвілля, їхнього культурного відпочинку, обслуговування вихідних днів і вакансій позашкільною роботою — як правило,

дає чудові наслідки щодо дисциплінованості учнів.

Треба розгорнути роботу серед батьків. З усіх пунктів постанови ЦК ВКП(б) від 25-VIII—32 р. найгірше виконується, мабуть, саме той що, пропонує розгорнути «ряд заходів систематичної педпропаганди». Отже, треба негайно скласти й видати популярну педагогічну літературу для батьків. Виконати цей пункт — значить зробити великий крок у боротьбі за свідому дисципліну в родині й школі.

Треба зміцнити єдиначальність у школі, посилити відповідальність за виховача, щоб він не ховався, як це іноді буває, за спину педагогічного колективу. Треба далі зміцнювати зв'язок школи з підприємством, радгоспом, колгоспом з їхніми громадськими організаціями. Особливу увагу треба приділити вихованню толани і дбайливого ставлення до громадського майна — цієї основи радянського господарства.

Головне ж у питанні про дисципліну — домогтися того, щоб кожен учитель, вожакий ЮП, кожен трудящий усвідомив виняткове політичне значіння цього питання, як одного з доконечних засновків виконати рішення ЦК ВКП(б) про школу, — і на кожній ділянці своєї діяльності — на лекції, в учкомі, в клубі й бібліотеці розгорнув бойову роботу, домагаючись витриманого комуністичного виховання, підготовки активних і свідомих будівників безклясового соціалістичного суспільства.

За поворот у дитячий літератури

Одна з великих хиб у роботі піонерорганізації — це недостатня увага до такого значного чинника в комуністичнім вихованні наших дітей, як художня література. Слід закинути піонервожатим, що вони мало використовують це міцне знаряддя, найчастіше тому, що самі не знають достатньо, що є в нас у дитлітературі. Практичні працівники часто стоять осторонь боротьби, що точиться на фронті дитлітератури. Такий стан цілком ненормальний. Не дарма і постановка ЦК ВКМ(б) про піонерорганізацію і останній пленум ЦК

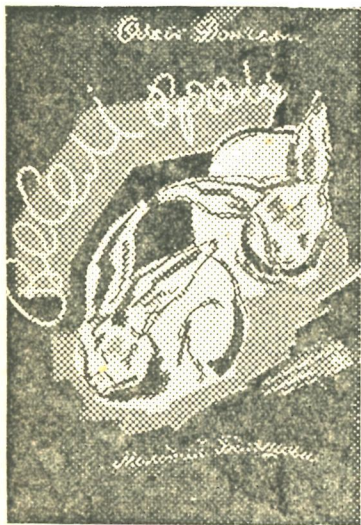
За 15 років революції ми маємо великі успіхи в галузі дитлітератури в СРСР і зокрема на Україні; маємо нові хороші книжки, кадри письменників, художників. Проте, на сьогодні цього абсолютно недостатньо. Дитяча література відстає від вимог до неї. Той факт, що діти іноді зачитуються тільки класичками, мають свої «запільні» бібліотеки з Майн-Ріда, Купера, Чарської й часто неохоче беруть наші сучасні книжки, свідчить, що тут далеко не все гаразд.

Борючись проти звуженості тематики в дитячій літературі в бік створення книжок з суспільно-політичної тематики, борючись проти ворожих, буржуазних намагань відірвати дітей від суспільно-політичного життя, загнати і обмежити дитину «інтересами» свого «дитячого світочка» — ми досягли в цій боротьбі великих успіхів.

Але борючись за ідеологічну витриманість нашої книжки, за її пролетарсько-класову спрямованість, часто забували про літературну специфіку художньої книжки. Часто ми знаходимо в книжці і про п'ятирічку, і про соцзмагання, ударництво, — але все згадано без емоційного піднесення, без живих людей, без переживань художнього образу. Така книжка (наприклад, «Будівники п'ятирічки») могла лише відштовхнути дитину від читання.

У цих «лівацьких» закрутах чимало винні ті, хто нехтуючи дитячі інтереси та вікові особливості дитини, нехтуючи письменником — основним творцем художньої книжки, нехтували саме літературною специфікою, вимагали лише «стовідсоткової ідеології» і нічого більше.

Ми ще маємо надзвичайну обмеженість жанрів у дитячій літературі. На-

ВЛКСМ приділили велику увагу створенню потрібної нам літератури, що спрямовує б дитину й юнака в життя, передавала б славетні більшовицькі традиції, виховувала б неспирміреного бійця за інтереси робітничої класи, нову людину безкласового суспільства.

І в боротьбі за цю потрібну нам літературу піонерфракціонники мусять узяти найактивнішу участь.

лих, вимовити таке слово. І ми справді чесно поклали забути, що дитини можуть цікавити не тільки «екскаватори й зводи», але й свій дитячий побут, природа, що дитину дуже цікавлять різні мандрівки, експедиції; ми чесно поклали забути, що дитина проходить певні ступні розвитку мислення й мови, і те, що ми напишемо сухо, стисло, схематично, просто не дійде до неї. Звичайно, ми всі знаємо, що так звані інтереси формують навколишнє життя, проте ж є вікові особливості дитини, що вимагають специфічного підходу.

Ні! Краще ми згадаємо про ці дитячі інтереси і дамо їм наші радянські книжки цікаві, захопливі, книжки й про наше будівництво, й про партію, й історичні, про техніку й про природу, і використаємо на нашій су-

часній тематиці і пригодницько-маандрівний жанр і радянську казку.

Які завдання стоять перед видавництвом юнацько - дитячої книжки «Молодий більшовик»?

Піднести художню якість літератури, дати захопливу емоційну книжку, яка б розвивала члена майбутнього нового безкласового суспільства, поширити тему тематику в бік суспільно - політичний, природничий, географічний, історичний, ознайомити дітей з нашими класиками, з класичними творами світової літератури. Залучити сюди письменників дорослої літератури — майстрів слова, кращих художників.

Піонервокати мусять боротись за цю нашу зброю в комуністичнім вихованні — книжку. Обговорення племінів видавництва, окремих книжок, систематичне використання книжок у роботі загону ЮП—це є та конкретна допомога в дальшій створенні дитячої книжки.

Т В О Р І М О

Символіку книжку

Д Л Я Д І Т Е Й

ЗДОПОВІДІНА ВІ ПЛЕНУМІ ЦК ЛКСМУ ПРО ТЕМАТИЧНИЙ
ПЛЯН ВИДАВНИЦТВА „МОЛОДАЯ ГВАРДИЯ“ НА 1933 РІК

Наша дитяча література пройшла величезний етап свого розвитку. Цей етап мав свої великі плеси і, мабуть, не менші мінуси. Минулий етап має свої величезні позитивні сторони в тім розумінні, що ми завдали жорстоких ударів буржуазним рецидивам аполітичності в дитячій літературі, боясті залучати дітей до соціалістичного будівництва. Але етап цей, не вважаючи на свої досягнення, мав і величезні помилки, прориви, про які треба з усією виразністю сказати, щоб залобігти їхнім рецидивам. Причинами проривів були, поперше, класово - ворожі впливи в дитячій літературі.

Не можна недооцінювати й не бачити, що свою роль, а інколи і дуже значну, у відставанні і в переключенні дитячої літератури відіграла часто проста, одверта, часто хитро прихована, робота класового ворога.

Разом з тим треба ясно бачити, що коріння помилок у дитячій літературі зв'язано ще з двома такими обставинами.

Вплив помилок РАПШ, вплив помилок, що були в радянській літературі, відбився з усією різкістю в дитячій літературі, і до того ж з подвоєною силою. І подруге — вплив «лівацьких» помилок у школі, помилок у педагогіці надзвичайно сильно відбився на дитячій літературі.

Праві елементи в дитячій літерату-

рі обмежують підхід до дитини тільки її віковими особливостями і відкидали потребу виховувати дітей на базі їх залучення до соціалістичного будівництва.

Того ж часу «ліваки» у своїм підході до дітей ігнорують їхні вікові особливості, підходить до дитини майже скрізь, як до дорослого.

Ні в якій мірі не можна знижувати в дитячій літературі її класово - політичну спрямованість. Знайдуться особи, які вважатимуть, що тепер, коли ми енергійно заговорили про подолання схематизму, непривабливості й інш. в дитячій книжці, що тепер треба рушити назад — до аполітичної дитячої книжки. По цій найшкідливішій правоопортуністичній тенденції ми повинні нещадно й несприятельно бити.

Ми повинні зуміти підійти до дитини, неосмібно враховуючи її вікові особливості і переборюючи всі і всякі спроби перестрибнути через життєвий досвід дитини, передорослити книжку. Разом з тим ми повинні відкрити найжорстокішу боротьбу проти недооцінки життєвого досвіду нашої радянської дитини, проти спроб відірвати її від соціалістичного будівництва.

ЯКОЮ ПОВИННА БУТИ ДИТЯЧА КНИЖКА

Відтак ряд практичних висновків.
Ми повинні зліквідувати звуженість

тематики, яка існує в нашій дитячій літературі. Треба ширше й різноманітніше розгорнути тематику для дітей. Треба писати книжки і про партію, і про комсомол, і про плян соціалістичного будівництва, але разом з тим широко розгорнути книжки про об'єктивну природу, про тваринний світ, про ландшафти, про пригоди, про фантастичні історії тощо. Книжки про людей і дитячих героїв мають стати в центрі уваги. Останнім часом у нас заходилися створенням книжок, що висвітлюють тільки речі. Нам треба висунути на перший план книжку про людей і особливо про дитячих героїв.

У минулій літературі буржуазія створювала Максів і Мориців, різних Мурзілок, якими захоплювала дітей. У нас таких паризьких героїв, через образи яких ми повинні протягти нашу більшовицьку мораль, не створено. І наше завдання — створити їх. Треба відкрити нищівний вогонь проти халтури в дитячій літературі, якої в нас досить, у тім числі і в «Молодой гвардії». Багато наших дитячих книжок хибують на схематизм і розмисел. Замість художньо показувати, художньо переконувати — замість цю-

го схематизують, голо - міркують, грубо - повчають (дидактизм) без показу художніх образів. А дитяча література має бути на три чверті белетристична, а для молодших віків і цілком белетристична.

І, нарешті треба домогтися того, щоб мова і особливо оформлення книжок були докорінно поліпшені. Оформлення нашої книжки буває часто дуже низьке. Винні тут і художники, і редактори, і наша поліграфія. Книжку «Первое мая» так оформлено, що крім переляку вопа нічого дитині принести не може. Книжка «Кіно - сеанс» (як піонер Гапе урятував страйковий комітет) — яскравий зразок таких саме неподобств. Я не повторюватиму того, що цілком справедливо уже писав тов. Стецький у своїм відомім листі з приводу оформлення дитячої книжки. Завдання полягає в тім, щоб по-справжньому і по-серйозному повернути маси радянських художників на шлях створення реалістичних малюнків для дитячої літератури, забезпечити їм цілковиту творчу й матеріальну підтримку і по-серйозному поліпшити справу поліграфічної репродукції їхніх творів. Закінчуючи цю частину, я повинен сказати, що дитяча книжка, як правильно писав Белінський,

«Повинна передавати своїм маленьким читачам не в стертих сентенціях, не в холодних повчаннях, не в сухих оповіданнях, а в повістях і картинах, повних життя й руху, пройнятих запалом, зогрітих теплотою почуття, написаних мовою легкою, вільною, грайливою, що цвіте в самій простоті своїй».

Це висловлювання Белінського — найвидатнішого критика літератури, — цілком правильне, доречно його тут повторити.

Лише одне зауваження про казку. У нас з'явилися супротивники казки, вороги того, щоб видавати казки в загальні. В практиці наших видавництв

казку відкинуто. Вороги кажуть, що казка відвертає дитину від дійсності. Але, товариші, все питання в тім, яка казка. Казка, що наповнена чортівни-ням, відьмамі, — так. Казка, просяк-нена буржуазною мараллю, — так. І найбільше досягнення нашої дитячої літератури, що його визнало все пе-редове, що лишилося в буржуазній лі-тературі і критиці, є вигнання з нашої літератури цієї казки. А часто казка народня або класична, в якій тварини розмовляють, в якій казкова форма пристосована для того, щоб зручніше потрібний матеріал довести до дитини, — ця казка нам потрібна. І з погляду того, що вона являє велику культурну цінність, і з погляду збагачення дити-ни великим запасом відомостей і слів, і з погляду розвитку здорової фанта-зії і розвитку мислення дитини.

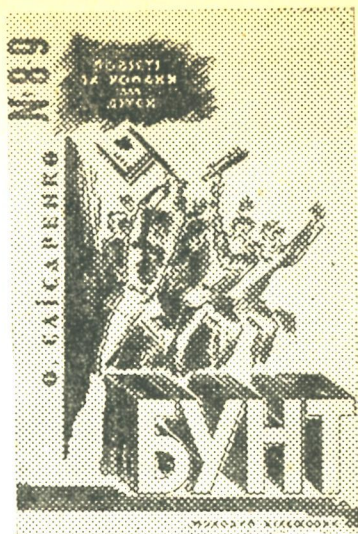
Володимир Ільїч писав:

«...Дітям властиво любити кра-сиву казку... В усякій казці є елементи дійсності. Як би ви ді-тям подали казку, де півень і кіш-ка не розмовляють людською мо-вою, вони не стали б нею ці-кавитись...» (Ленін, VII з'їзд пар-тії, доповідь про «Війну і мир», т. 22, стор. 324 - 325).

Видавництво «Молодая гвардия» зі схвалення ЦК ВЛКСМ вирішила при-єднатись до Леніна, а не до тих окре-мих товаришів з педагогів, які запе-речують взагалі проти видання каз-ки. Ми вирішили видати ряд казок із потрібним їх обробленням і добром. Навіть більше: ми за те, щоб створю-вати нову казку. У портфелі видав-ництва вже з'явилася перша казка Гайдара про громадянську війну («Мальчик Кибальчич»). Усе завдан-ня полягає в умілім, більшовицьким використанні і цієї форми літератури.

ДОМОЖІМОСЯ ЗРУШЕННЯ

Критикуючи помилки нашої дитя-чої літератури, ми не повинні виплес-

нути разом з водою і дитину. Багато радянських «дитячих» письменників уже взялися сміливо виправляти по-миляки, на які вказали наша більш-вицька партія і її лєнінський ЦК. Уже з'явилися і пишеться нові книж-ки, яких не помічати не можна і які ввійдуть до золотого фонду дитячої літератури. Тов. Маршак дав нову книжку, яка ближчим часом вийде у тид-ві «Молодая гвардия» — «Поэто-му о миллиардере», де вперше в на-шій літературі він блискуче зумів гли-бокому соціальному змістові (фасова і національна ворожнеча, що її культи-вує буржуазія і інтернаціоналізм пролетаріату) прибрати форми захоп-лювальної книжки, розрахованої на молодший і середній дитячий вік.

Тов. Чуковський, якого почасти справедливо, а почасти з великими перебільшеннями і неприпустимими перегибами, критикували за ряд його помилок і який теж присутній на на-шій пленумі написав річ, що являє великий його крок уперед. Це книж-ка — «Солнечная».

Такі твори, що вийшли 1932 року, як «Кара - Бугаз» Паустовського, «Дальние страны» Гайдара, «Сала-жок» Колбасєва, «Талсык» Рожєв-ні-

кова і ряд творів Кассіля, Пантєлєєва, Барто (що недавно закінчила нову веселу життєрадісну річ про жовтенятський табір), Смірнові та інш., знаменують великий факт дальшого ідейного і художнього зростання радянської дитячої літератури.

Нарешті, прихід із «дорослої» літератури в дитячу літературу цілого ряду відомих письменників, що взяли писати на 1933 рік для дітей: Всеволода Іванова, Олексія Толстого, Сейфуліної, Н. Тихонова, Тишанова, Еренбурга, Павличенка, Ільїна, Петрова, Пешанка, Багріцького і ін., — показує, правда, що неспівмірний, недостатній, але вже початий «рух води», що його ми повинні перетворити у велике зрушення.

Найвидатніші письменники радянської літератури повинні ввімкнутися до загального фронту створення дитячої літератури. Бо не може бути нічого шляхетнішого і гіднішого для радянського письменника, як писати для дітей.

ПІДНЕСТИ ЯКІСНИЙ РІВЕНЬ КРИТИКИ

Нарешті і про нашу критику. Критика наша відіграла значну роль в справі боротьби проти ворожих впливів і помилок у дитячій літературі. Але критика наша ще не знайшла себе в нових умовах і не піднеслася на потрібний рівень у розв'язанні нових творчих завдань. Разом із тим є багато хороших і самої критики. Створився де-не-де тип такого критика: критик оперує заздалегідь заготовленим набором висловів. Він підходить як з циркулем до кожного твору і янголом книжки

не відповідає цьому циркулем, то він її бракує. Значну провину несуть за це бібліографічний інститут, наші комсомольські газети і журнали. Треба рішуче підняти рівень нашої критики, треба боротися проти критичної халтури, підняти політичний рівень і художній рівень самих критиків.

Роль нашої книжки невимірно зростає. Ми вже далекі від того часу, коли книжку писалося, щоб задурювати голову молоді. Колись, дореволюційного часу книжка повинна була служити для задурювання мозку молоді. Чехівський старий педагог писав у своїй «Записній книжечці»: «Викладаючі учням науку, слід, головню, спостерігати за тим, щоб учні неодмінно віддавали свої книжки опрацювати, бо по-лобу можна вдарити краще книжкою опрацьованою». Книжка за капіталізму потрібна була й в простім, і в перепосімі сенсі для того, щоб забити голову молоді.

Нашого часу книжка — міцна й гостра зброя більшовицького виховання; і немає ніякого сумніву, що за проводом нашої партії і за найширшої, активнішої участі лєнінського комсомолу, цю найміцнішу і найгострішу зброю більшовицького виховання ми опануємо.

Лєнінський комсомол, починаючи від цього пленуму, так глибоко повинен увійти до літературної справи, щоб, будучи найкращим помічником нашої партії, й на цій ділянці соціалістичного будівництва, допомігся таких успіхів більшовицької, радянської лєнінської дитячої літератури, перед якими б остаточно зів'яли і зблідли всі досягнення минулого.

ЯКА КНИЖКА ПОТРІБНА НАШИМ ДІТЯМ

Дитяча книжка—дуже важливий фактор виховання. Ми намагаємось виховати з покоління, що підрастає, всебічно розвинених людей, свідомих і вмілих будівників соціалістичного суспільства. Ми розуміємо, що справа виховання — найважливіша ділянка соцібудівництва, що формування нової людини не можна залишити напризволяще, що воно не повинно відбуватися стихійно, що тут потрібен цілеспрямований вплив. Останнім часом ми щосили крили тих, хто недооцінював виховної ролі вчителя, виховної ролі школи. Треба крити й тих, хто недооцінює виховної ролі дитячої книжки. Щоправда, ми ще погано озброємо книжками наше нове покоління, наші діти мало читають, дитяча книжка ще поганувато доходить до села, у нас погано організовано дитячі бібліотеки і т. д., і т. ін. Але тут ясно, що треба робити. Адже ми всі тільки будемо нові фабрики й заводи, нові міста й будинки, ми будемо нове соціалістичне суспільство.

Ми здійснили вже загальне обов'язкове навчання розміром 4-річки, і діти будуть письменні і їм до зарізу потрібна буде книжка. І книжку ми дамо дітям, темпи постачання дітям книжок будуть прискорені. У цім не можна сумніватись. Тепер на всіх фронтах соціалістичної будови питання про якість продукції стоїть на всю широчінь. Питання про якість дитячої книжки тепер має надзвичайно велике значіння.

Дитяча книжка—палиця з двома кінцями: вона може відігравати величезну організовану роль, може відігравати й величезну дезорганізовану роль, вона може сприяти виробленню

матеріалістичного світогляду, але може сприяти й виробленню світогляду ідеалістичного, може виховувати й колективіста, але може виховувати й індивідуаліста з міщанською дрібновласницькою психологією. Це перше. А друге — читач дитячої книжки—дитина й підліток не те, що доросла людина. Доросла людина вже одягнена в панцир свідомості, в панцир життєвого досвіду, вона менш емоційна ніж дитина й особливо підліток. Юний читач дитячої книжки менш застрахований і на нього книжка справляє більший вплив ніж на дорослого, відіграє в нього в житті велику роль. Колись Руссо писав, що кожен наступний вихователь має менший вплив на формування дитячої особи ніж попередній. Так само і з книжками: книжки для малюків мають особливо велике значіння.

У нас є найшкідливіша думка, що писати для дітей може кожен. І той, хто вважає себе за мало підготовленого, щоб писати для дорослих, часто, не замислившись береться за перо, щоб писати для дітей. Тут, мовляв, усе зійде, дитина «усе з'їсть».

А за нашої доби писання для нового покоління має надзвичайне значіння і треба було б, щоб найкращі, найталановитіші художники слова говорили: «Нічого б я так не хотів, як навчитися писати для дітей».

Письменник повинен знати дітей, знати ті коротенькі обставини, в яких діти живуть, повинен уміти дитячими очима глянути на життя. Мимоволі згадуються Марксові слова, що писав у «Вступі до критики політичної економії»: «І хіба в дитячій натурі за кожної доби не оживає її власний характер в його нештучній правді». Карл Маркс не був «педагогом», не був «дитячий письменник». Але він дивився на хлоп'ят очима великого мислителя.

Про «нештучну правду дитячої натури» — ми можемо знайти дуже

багато у Лева Толстого. Зовсім іншими очима ніж Маркс дивився на життя Л. Толстой. Релігія, дрібнобуржуазна ідеологія затемнювала його свідомість, але він умів, все ж таки, гострими очима впиватися в життя і відображувати його так, як воно є. І у Лева Толстого є блискучі сторінки, присвячені питанню нештучної правди дитячої натури, що виявляє клясове лицемірство поміщицько - дворянського середовища.

Наша доба — перехідна доба від капіталізму до соціалізму — зовсім виштовпує своїм революційним рухом і могутністю зростання. Чи стосовні до неї Марксові слова: «Які у вас надзвичайні діти», говорять чужоземці. І той, хто знає наших дітей — дітей робітників і селян — знає, що це правда.

Той учитель, той дитячий письменник, що є «людина в футлярі», цього не побачить, а якщо він цього не побачить, то він і не зможе підійти до дитини, його виховна роля зведеться до нуля. Треба знати і розуміти дітей.

Сучасні дитячі письменники в своїй більшості оминають ряд важких питань і воліють говорити про трактори й машини. Люди зникли зі сторінок дитячої книжки. Немає в ній сучасних людей, їхнього горя й радості. І тому така безсила сучасна дитяча книжка. Життя кипить, як у казані, нове бореться проти старого, перероблює його. Відбувається героїчна боротьба за весь важливий і складний уклад соціалізму. Наші діти живуть цим. І, як можна, на живім матеріалі, близьким дітям, треба випрошувати справжніх комуністів. Ми погано вміємо це робити. Ми не опанували ще мистецтва розмовляти з дітьми. Ми не вміємо допомагати їм пізнавати навколишнє життя.

Кажуть: «дамо дітям яскраву, мальовничу, чарівну казку». І багато дехто згадує дитинство, згадує, як багато переживали вони над казками.

«Даймош нашим дітям казку» — вимагають вони. Але в казці є дві речі: форма і зміст. Форма часто заслонює зміст. У більшості казок, написаних за зовсім іншої доби, клясово-гнущий нам зміст. Він то небезпечніший, що всмоктується зовсім непомітно через чудову форму, через уміння дати його в цікавій, простій, живій формі.

Дитина беззахисна. І ми повинні вміти захистити її від чужих розкладницьких впливів. Ми повинні навчитись відокремлювати форму від змісту. Наші краді письменники повинні створити сучасну казку, живу, захопливу до кінця дитячу формою і глибоко продуману з погляду змісту, до кінця комуністичну змістом.

Звісно, і з наявного арсеналу казок можна відібрати ряд цілком придатних.

Візьмім таку казку, як «Три ведмеді». Для дітей, які ще не опанували навколишньої дійсності, цікава проблема про велике й мале — звідси всі ці велетні «мальчики с пальчики» і т. д. і т. ін. «Три ведмеді» — медвідь, ведмедича і ведмежа — три живі істоти різної величини, і дівчинка приміряє себе до побутових умов жит-

тя істот різної величини. Великий стіл, високий стілець, велика миска, велика ложка. Стіл середньої величини, стілець середньої величини, середньої величини миска, ложка. І це ще не підходить до маленької дівчинки. Їй підходить маленький стіл, стільчик, маленька миска й ложка, маленьке ліжко. Дорослій людині ця казка не потрібна (хоч я б охоче подарувала її багатьом складачам програм і викладачам). Але дитині вона близька. Ведмеді — це аксесуар.

І якщо їх намалювати не дуже страшними, а характер казки саме цього не вимагає, зображуючи ведмедів у розгубленім стані, схвилюваних і що гніваються на малюка дівчинку, — то від такої казки нічого, крім користі, нема. Але от, коли ми візьмемо казку «Про рибалку і рибку», тут уже в ідеологією куди гірше, — «будь скромний у своїх бажаннях, не женись за великим, інакше залишишся коло розбитого корита», — така її схована мораль, що має дуже мало спільного з

мараллю комуністичною. Щоправда, діти цікавляться більше рибою ніж мораллю, але казка запам'ятовується на ціле життя і пізніше входить до складу факторів, які впливають на поведінку людини, що формується.

Сила казки — в її конкретності. Хлоп'ята мислять живими образами, і що ніжчий вік, то менше здатна дитина сиріймати від мислення поняття, робити узагальнення. Діти мислять напроцуд конкретно — Левіць — червоний і тому треба розбити погруддя, що зображує його білим.

Якщо візьмемо казку — там усе подається в живих образах, але треба дати собі раду з тим, що в переважній більшості випадків, там подається вже відкилий побут, відкилі зв'язки й унесереднення. Те, що для сучасних дитячих людей в їхній дитинстві було зрозуміле, близьке, що відображувало конкретну дійсність, для сучасних дітей часто чуже, неконкретне і те, що для нас було в свій час архіцікаве, — сучасним дітям уже нецікаве.

Нашим дітям потрібна нова казка, що емігрує перед ними сучасне жит-

тя, сучасних людей, сучасні проблеми.

Дитячим письменникам треба якнай-уважніше вивчити форми старої казки, по-новому перебудувати їхні обриси, враховуючи сучасну дійсність, і злити в ці опознені казкові форми новий комуністичний зміст. Це не так легко, але це треба зробити. Зовсім неприпустимі казки містичні (на зразок «Вещого Олега»), казки страшні, казки, що завдають тяжких травм дитячій психіці.

Ніхто з дітей не повірить, що ведмеді, курки, кішки, столи і стільці можуть говорити. Але от щодо янголів, бісів, русалок, відьом, якими б симпатичними вони декому не здавалися, треба обережніше. Усе це чортівнина треба викинути на смітник.

Немає ніякого сумніву, що наші письменницькі кадри зуміють створити потрібну дітям книжку. Тільки заганюватися з цим не можна.

МАР.ЮПІЛЬСЬКИЙ ДВОДЕКАДНИК

Успішність учнів за перший квартал цього року по школах заводу ім. Ільча в Маріюполі була погана — 85%. А сталося це тому, що піонерська організація і всі учні погано борилися за якість навчання, за запровадження в життя постанов ЦК ВКП(б) про школу.

А відтак — 85%. Далі такого становища не можна було терпіти.

Оголосили «дводекадник».

Термін дводекадника визначили від 10 до 30 грудня 1932 р.

Завдання дводекадника опрацювали на групах, піонерських загонах. Спеціально сформували батьківські збори, збори робітників по цехах заводу ім. Ільча. Пояснили робітникам їхні завдання у піднесенні якості навчання учнів, політехнізації шкіл і ін.

Учні, піонери, робітники взяли на себе конкретні зобов'язання (допомога відсталим, ліквідувати «хвости», збирати інструменти для шкільних майстерень тощо). За час дводекадника порозуміли роботу шкіл і піонерзагонів, перевірили успішність кожного піонера й учня.

Під час дводекадника розгорнули індивідуальне змагання та ударництво. Склали нові договори.

Значну увагу приділили політехнізації шкіл та виробничій практиці. Плану і програму роботи шкільних майстерень довели до кожного учня, за кожним учнем закріпили інструмент, за групою учнів закріпили верстат. Збирали інструменти для майстерень. Один із наслідків дводекадника — це поповнення майстерень новими інструментами.

Наближався кінець грудня. Закінчувався дводекадник. Треба підбивати підсумки.

Нотеріялче чекали загально-заводського зльоту ударників. Делегатів

обрали. Рапорти склали. Підсумки зробили. Дочекались. 3 січня в урочистій обстановці відкрили зліт. Серед делегатів були й батьки, робітники заводу. У всіх такий бадьорий і радісний настрій.

Чому ж не радіти. Було 85%, а на кінець другого кварталу — 91,5% успішності.

Працювати треба ще багато — до ста відсотків ще далеко. Але поліпшення в роботі є. Відсоток прогулів знизився з 7,4 до 2,3%.

У боротьбі за якість навчання виріс авторитет піонерорганізації, а відтак зросли її лави. За дводекадник усі загони зросли на 200 чол. До лав комсомолу передано 76 чол. Значно зросла армія ударників навчання.

Дводекадник себе цілком виправдав.

Але були й хибі. Приміром, захоплення кращих ударників навчання. Кандидатів на премію зисувала не маса — група, загін, база, а завідувач школи, а в кращім випадку — базовий вожатий. Кандидатів безпосередньо передавали до штабу, без обговорення колективом учнів та піонерів. Призначаючи премії, не вражали на потреби учнів. Учнів, яким потрібно було взуття, — преміювали трусами й ретузами. Хлоп'ят, які хотіли мати бібліотеку, — преміювали одягом. Кривого учня — піонера Копового преміювали ковзанами «Англійський спорт».

Але це ще не все. Головне в тім, що жодної премії не видали на руки. На зльоті тільки зачитали списки премійованих. Коли вожаті запитали голову заводського бюро ДКО т. Рахліна — коли даватимуть премії, він сказав: «Дадуть гроші на премії — закупимо й роздамо».

ВОЖАТІ ВИМАГАЮТЬ КОНКРЕТНОГО КЕРІВНИЦТВА

О Г Л Я Д Л И С Т І В Д О Р Е Д А К Ц І І

У № 20 журналу «Дитячий рух» за 1932 рік уміщено листа вожатої піонербази т. Корольової (м. Сновське, 3 ФЗО). Тов. Корольова писала, що їй доводиться працювати самій. Ніхто їй не допомагав.

Вона звернулася до редакції по пораду, як вийти з того стану, в якому вона опинилася.

Разом з відповіддю редакції, в журналі надруковано постанову ЦБ ДКО, яка давала конкретні вказівки — як поліпшити роботу піонерорганізації і ДСВ в школі. На цю постанову повинні були звернути всі РБ ДКО, РВНО, бо вона стосується кожного з них, а не лише керівництва РБ ДКО м. Сновського.

На ділі вийшло не так. Редакція й досі одержує багато листів від вожатих, подібних змістом до листа тов. Корольової. Подаємо деякі з них.

Пише вожатий **Горностаївської ШКМ, Кахівського району, Одеської області т. Носенко.**

«Я теж зазнав таких труднощів, як т. Корольова. У мене 200 піонерів — 4 загони. Коли я вдався до комсомольського осередку з проханням виділити добрих комсомольців на вожатих, мені відмовили. Завідувач ШКМ відбиває бажання до роботи. Був, приміром, випадок такий: піонери малювали гасла, а завідувач прийшов і викинув їх геть.

Не допомагають мені й учителі. Просив райком, щоб мене перевели до іншої школи, — не переводять і не допомагають».

Вожатий Носенко не самотній. Факт, що вожатому не допомагають, навіть не дають можливості теоретично себе

озброювати, ми знаходимо і в **Барському районі, Вінницької області.**

«Я недавно на піонерроботі (3 місяці) — пише вожатий бази при 2-й ФЗО м. Бар, т. Трейнкман. — Коли РБ ДКО посилало мене на цю роботу, то обіцяло допомагати. Але, видно, забули. За цей короткий час головні РБ ДКО тричі мінялись. Ніколи головні РБ не побачиш, порадились немає з жим. У райкомі є багато матеріалів про те, що треба робити до 4-ї більшовицької весни, але загони й вожаті про них не знають. У Барському районі не відчувається, що є піонерська організація.

Міжжартальну перерву по школах не використали як слід. Вказівок РБ ДКО не дало. У районі нема жодного піонерклубу. За весь час не скликали жодної наради вожатих, де могло б обмінятися досвідом роботи. Мені РБ ДКО дає рекомендацію для вступу до заочного відділу, а секретар райкому т. Петерзель відбирає її, мотивуючи це тим, що райком може мене забрати на село і часу для навчання не буде».

Цілком правильного висновку доходить т. Трейнкман, пишучи, що «треба негайно оздоровити керівництво».

Багато є товаришів, цілком відданих вихованню дітей. Підтримки ж їх від керівних організацій немає. Бажанням товаришів працювати стають на перешкоді горе-керівники.

Допис, що його редакція одержала на цей раз має назву: «Вожатий чи секретар?» Пише тов. **Дяченко, який працює за вожатою в с. Ділівці, Прилуцького р-ну, Чернігівської області.** Працює він від грудня 1931 року, за час його роботи піонерорганізація

виросла й зміцніла. Він задоволений зі своєї роботи. Він пишається тим, що йому доручили справу комуністичного виховання зміни. Але от 1932 року його призначили на секретаря комсомольського осередку. Ця робота потребує багато уваги. Йому важко сполучати роботу вожатого й секретаря. Школа, де він працює, — зразкова, а робота піонерів проти минулого року погіршала. Але це не турбує нікого — ні РБ ні РК ЛКСМУ, хоч тов. Дяченко і просив, щоб його залишили працювати вожатим. Але даремно. Керівники Прилуцького райкому тверді й непохитні.

Про керівництво **Ізюмського РБ ДКО** піонерорганізацією ми вже писали в нашій журналі. Проте, керівники райбюро не вважають на це. Редакція просила відповіді, але даремно. Може покращав стан роботи? Нічого схожого! Вожатий тов. **Сідун** пише, що з вожатими не провадиться ніякої роботи. 5-денний семінар нічого не дав. Голова **Ізюмського РБ ДКО** в базах не буває й не знає умов роботи.

Про погане ставлення до роботи вожатого нам пишуть із с. **Обуховичів, Іванівського району, Київської області**.

«При **Обуховицькій 7-річній політехнічній школі** є 2 загони ЮП та загін жовтенят. У с. **Обуховичах** є комсомольський осередок з 20 чол. і партійний осередок.

Але цей актив і комсомольський і партійний, досі не приділив і трохи уваги піонерорганізації, яка існує лише на папері.

Напочатку навчального року піонер організація не мала керівника 2 місяці. У листопаді 1932 р. комсомольський осередок доручив роботу вожатого вчителю (керівник 3 групи) комсомольцеві тов. **Якубенкові**. Тов. Якубенко палець об палець не вдарив, щоб працював піонерський загін, не вважаючи на те, що умови для роботи є.

За погану роботу тов. **Якубенкові** винесли на зборах комсомолу догану з попередженням. Але **Якубенко** все ж не працює.

На час семестрової перерви, що припала на релігійні свята, **Якубенко** виїхав самовільно у відпустку, а багато піонерів плячуть разом з батьками».

Таке ставлення до роботи піонерорганізації ставить під загрозу виховання комуністичної зміни в цих місцях. Настанови V всесоюзної конференції ВЛКСМ, останнього пленуму ЦБ ДКО, ще не стали за основу перебудови роботи й керівництва в багатьох і багатьох районах.

Звертаємо увагу обласних бюро ДКО — **Одеського, Вінницького, Чернігівського, Харківського та Київського** на таке ставлення їхніх районних бюро ДКО до роботи.

Там, де добре керівництво, де вожатий ставиться по-комсомольському до своєї роботи, є відповідні наслідки керівництва. Про це пише вожата ЮП с. **Трубайців Хорольського району Харківської області тов. Мерозова**:

«По закінченні конкурсу, що його провадив журнал «Дитячий рух», наш загін не зупинився на тім, що одержав премію. Ми ще завзятіше почали боротися за якість навчання.

Оголошене всесоюзне соціалістичне змагання шкіл ми прийняли як методу боротьби за якість навчання та свідому дисципліну. Соцзмагання розгорнуто. У самій школі запроваджено міжгрупове й індивідуальне змагання. Що два тижні перевіряємо перебіг змагання. Наслідки перевірки вивішуємо в куточках соцзмагання кожної групи.

У себе в школі провадимо конкурс на кращого фізика, хеміка, математика, мовника тощо. У зв'язку з оголошенням цього конкурсу поживилась робота самодіяльних гуртків.

Наснага в школі

Ранкова гімнастика (наснага) в школі має надзвичайно велике оздоровнє значіння в повсякденнім шкільнім житті дитини.

Ефективність цієї наснаги, як пока-зує досвід, виявляється в піднесенні якості навчання і в запобіганні цілому рядові шкільних захворювань і відхи-лень у нормальному розвитку дитини, що їх подекуди несе з собою шкільна пра-ва і специфіка життя школяра.

Життя настирливо вимагає широко запровадити наснагу до побуту і на-вчання школяра. Ця наснага не вима-гає для себе якихось приладів, ніякого додаткового окремого часу тощо. Ко-жен педагог, вожатий і найпростіший учень старшої групи може про-водити цей захід без особливої підготів-ки. І це дозволяє рекомендувати запро-вадити наснагу до всіх навчальних за-кладів першого й другого концентру.

ЩО ТАКЕ РАНКОВА ГІМНАСТИКА (НАСНАГА).

Ранкова гімнастика — це один із засобів фізичної культури, що стиму-лює працездатність організму через від-повідний комплекс вправ. Ці вправи побудовані за принципом впливу на всі групи м'язів (рук, ніг, голови, тулу-ба), внутрішні органи (серце, легені) і систему організму (нервова, кровобіж-на).

Характер добору вправ визначається не тільки «обробкою» всього організму в цілому, й підтримкою його найцінні-ших якостей — гнучкості й спритно-сті.

Цілком зрозуміло, що наснага не мо-же претендувати на повноту фізичного розвитку дитини. Вона лише вводить організм до роботи, нагальної згоді на слабкі місця організму, що піддаються деформаціям оточення.

Наснагу провадять перед навчанням спеціально виділена для цього особа. Тривалість наснаги — максимум 10 хвилин.

Запровадження наснаги в школі тре-ба супроводжувати енергійною бороть-бою за поліпшення загальної санітар-ної — гігієнічної роботи. Одна з доконеч-них умов для наснаги це — чистота й свіже повітря в приміщенні. Якщо

цього немає, то можна завдати шкоди учням. Найкраще проводити наснагу просто неба (за виключенням зими) або в вільнім приміщенні і лише на крайній випадок у класі — в проходах між партами.

Дуже важливо, щоб перед наснагою учні послабили собі комір і пояс.

Вправи повинні бути прості, що їх можна легко сприйняти і забирати ни-ми небагато місця. Команди, за якими виконується вправи, повинні бути точ-ні і такі, що їх легко запам'ятати. Вза-галі треба спрощувати вправи і не пе-ревантажувати пам'яті учня зайвими речами.

Це, проте, не визначає, що треба зпи-жувати якісь (точність виконання) впра-зи, а навпаки — згодом досягти оглядності й точності рухів, бо це на-багато підносить ефективність самої вправи.

Чимале значіння має розподіл вправ відповідно до цілевої настанови насна-ги.

Схема наснаги:

1. Вправи для м'язів: плечевого поя-са рук, ший.
2. Вправи для м'язів ніг.
3. Вправи для бокових м'язів живот-а.
4. Вправи для прямих м'язів живота.
5. Вправи для спинних м'язів.
6. Вправи швидкості (для підвищен-ня діяльності внутрішніх органів).
7. Дихальні вправи (заспокоюваль-ні).

Отже, схема наснаги має 7 розділів, до яких, своєю чергою, повинні вхди-ти 7-8 вправ (по одній на кожний роз-діл).

Послідовність схеми наснаги бажано зберегти, але не буде великою помилкою порушити порядок вправ, щоб досягти мети.

Уся наснага повинна відбуватися жва-вим темпом, збуджуючи живий радіс-ний настрій, але фізична праця дося-гає мети тоді, коли виконують її ра-дісно й охоче.

Число повторень і характер вправ тісно зв'язані одне з одним.

Тут треба дотримуватися такої на-станови.

Вправи на епрітність, рухливість і гнучкість повинні переважати в усіх аеростатичних групах і особливо в першій концентрі. Ці вправи робити середнім і повільним темпом з великими полами рухів, при чому повторювати пересічно 4-6 разів. Навпаки вправи на силу робити повільним темпом (підпори, опір), з короткою амплітудою рухів і повторювати 2-3 рази.

Навантажу в насліді треба дозувати залежно від вікової групи концентом ступеню важкості і числа повторень кожної вправи. Перших днів доза повинна бути мінімальною, наступних днів підвищуватися. Але насліді ці вправи разі не повинна викликати ознак втоми.

Щея кожної вправи слід робити коротку перерву, не більше, як пів хвилини, а потім розпочинати дальшу вправу.

Крива навантаги спочатку до кінця насліді повинна природньо підноситися. Причому, швидкості вправи (бігання, стрибки) найбільше підносять фізіологічну криву: дихальні вправи сприяють її зниженню і повертають організм до нормального стану.

У диханні треба дотримуватися двох основних правил: намагатися не затримувати його і дихати через ніс. Спеціальної дихальні вправи робити повільно, з глибоким удином і видихом.

Щоб урівноважити матеріал, треба оповсювати вправи або ускладнювати їх додатковими рухами (наприклад, рух тулуба з рухом рук, голови). За схемою насліді, приміром, через одну - дві декади.

Щождо виділення вікових груп, то тут треба розмежувати перший концентр від другого і проводити насліді окремо за загальною схемою, варіюючи працотність й навантагу вправ.

Нижче наводимо типову орієнтовну насліді, як наприклад для складання й проведення насліді в другій концентрі.

КОМПЛЕКС ВПРАВ (див. загальну схему насліді).

Перша вправа. Вихідний стан: ноги парізно (на ширині плеч), руки на голову зі ситетичними пальцями.

Вправа: повільно витягати руки догори, вивертаючи долоні вгору і згинаючи голову назад.

Лік два: протяжно на раз — уди, два — видих. Повторити вправу 3-4 рази. Стежити за тим, щоб руки не виходили з площини тулуба і витягувалися до відмови згону.

Друга вправа. Вихідний стан: руки на стегна, ногу відведено назад, вона торкається підлоги ніском.

Вправа: на лік раз — швидко викинути ногу вперед, загинаючи коліно, — прямовісно. На лік два — різко відкинути ногу назад у вихідний стан. Темп руху — спочатку середній, потім повільний. Проробити 3-4 рази кожною ногою. Тулуб не повинен нахилитися вперед.

Третя вправа. Вихідний стан: ноги парізно, руки перед груді.

Вправа: поворот тулуба (обертання) з різким випростуванням однієї руки і повертання голови в сторону тієї руки, що діє.

Лік — чотири. На одні—два—в одну і 3-4 — в другу сторону! Дихання: 1-3 — уди, 2-4 — видих. Проробити 3-4 рази в кожною сторону. Темп руху перехідний: спочатку повільний, потім середній і швидкий. В останній виначку дихання яке завгодно. Ноги не повинні згинатися в колінах під час повертання тулуба, створюючи, таким чином, неперушину підпору для руху тулуба.

Четверта вправа. Вихідний стан: стояти на колінах, руки на стегна.

Вправа: на раз — сісти на п'яти, на два — зігнути тулуб назад (на ліній стегна); на чотири — вихідний стан. Дихання: 1-2 подих; 2-4 — видих. Проробити 3-4 рази, темп повільний.

П'ята вправа. Вихідний стан: ноги парізно, руки в сторони.

Вправа: на лік раз — зігнути тулуб уперед і опустити руку вниз, схрестивши одну перед одною. На два — випростати тулуб і розвести руки в сторони. Вправу робити середнім і швидким темпом — хитання тулуба і рук. Лік — три. На раз — видих, на два — вдих. Проробити 4-6 разів.

Шоста вправа. Вихідний стан: основна стійка, руки на стегна.

Вправа: підстрибування на нісках зноги парізно, ноги вкуні. Лік два або чотири. Дихання — яке завгодно. Темп перехідний із середнього на швидкий. Проробити від 10 секунд до півхвилини. Вправу можна урівноважити станом ніг під час підстрибування (наприклад, ноги то вперед, то назад, схрестивши ноги і т. д.).

Сьома вправа — підніматися на ніски, одводячи руки в сторони з глибоким удином і з подальшим перекотом до вихідного стану з глибоким видихом. Темп повільний. Лік — 1-2, 3-4 протяжно. Проробити 2-3 рази.

**

Організованість насаги в загальношкільнім масштабі вирішує успішність її проведення. Для цього треба після дзвоника на лекцію (або за 10 хвилин до лекції), щоб кожен педагог, що викладає на перших годинах навчання, виводив свої групи організованим порядком на спеціально відведені місця для насаги. Далі цей педагог мусить стежити за дисципліною учнів. Дуже важливо, щоб на насагах, хоч би періодично, був присутній лікар, зав. педчастини, а там, де є, — викладач фізкультури, щоб міг усунути можливі де-

фекти і ненормальності в процесі проведення насаги.

Питання про технічне проведення насаги в школах клубних, базових, майданчиків та інших дитячих установах, де є інструктор фізкультури, — надзвичайно просте і не потребує пояснень.

Інша річ, коли немає спеціаліста — фізкультурника. Тут ініціатива цілком повинна виходити від піонерських і комсомольських організацій, які мусять домогтися запровадження насаги в школі, керувати нею через спеціально виділених осіб і, передусім, вожатих ЮП.

ВИХОДИТЬ З ДРУКУ

ПАМ'ЯТКА ПІОНЕРОВІ— ПОЛІТЧИТЦЕВІ

ЗАБЕЗПЕЧТЕ ЦІЄЮ ПАМ'ЯТКОЮ КОЖНОГО
ВИДІЛЕНОГО ПІОНЕРА ПОЛІТЧИТЦЯ.

Редактор Х. РУБІН

Відп. секретар Гр. ВОЛКОВИСЬКИЙ

Здано до складу 8—22/II 1933 р.

Підписано до друку 10/III 1933 р.

2 др. арк. Формат 72 x 105.

Друк. зн. в 1 др. арк. 82,650.

В и д а в н и ц т в о „К о м у н і с т”

Головліт 509. Друкарня вид-ва ЦК КП(б)У „Комуніст”. Зам. № 389, т. 22.250